

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... » 10.—

Negyedévre ... » 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,
VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám » József » 527.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

— © — Budapest, február hó 9. — © —

Krónika.

Béctől Pétervárig.

— febr. 7.

Ferencz József király levelet küldött a czárnak ...

A mező kiürült; lovak, tornyok, bástyák, parasz-
tok — elesetek és a nagy sakkmezőn most szemben
áll a két király. A komédia véget ért, az exoziczió
hősei, az előretolt örsök: kormányok, diplomaták,
kémekek, parlamentek eltűntek és most megkezdődik
a tragédia.

Nem: Oroszország és nem: Ausztria-Magyar-
ország, — Miklós czár és Ferencz József. A külpolitiká-
ban nincs közvélemény, itt nem pártok, országok, sőt
nem is szimbolikus egységek állanak egymással szemben,
hanem egy-két ember: az államfők. Az, hogy egy ország
maga mit akar, maguk a faji szimpátiák és antipátiák
itt egészen elmiellékesednek, — a diplomáciát még nem
törte át a népképviselő. Mi például — és ebben talán
a vérségi okok is szerepelnek, hisz a török hódoltság
alatt sok-sok ezer hektoliter török vér szóródott belénk
és ez a biológiai romantika politikai tényezővé lett —
mindig szimpátiával néztünk Törökország felé és emellett
a hivatalos Magyarország az orosz-török háboruban is,
az okkupáció alkalmával is, ma is, mindig, Török-
ország ellen irányult. Vagy: az erdélyi medenczében
élet-halálharcban állunk a románnal, minden megyei
közgyűlés, minden alaptökeemelés, minden új gyár
és minden kisbíróválasztás: egy-egy wagrami ütközet,
és a hivatalos Magyarország mégis román-barát és
ugy lehet, jász-kun huszárok csontjait kell odaadni
Bessarabiáért, vagy a dobrudsai fensikért.

Itt talán — az uralkodók antagonizmusán kívül —
a jingó-sajtónak van óriás-része; valamennyien tudjuk,
hogy egy-egy politikai probléma nem a saját sulya
szerint sulyos, hanem az agitáció sulya szerint, amely
körülötte folyik. Az általános választói jog valóban
sulyos probléma; de vajjon olyan sulyosnak látszana-e
akkor is, hogyha nem agitálna érte egy millió sztrájkra
kész munkás, egy csomó napilap, egy egész társadalmi
hadtest, az ifjúság könnyű lovasságától a gyár-
iparosok tüzéséig? Ugyanez megy végbe a nemzet-
közi élet problémái körül is: egy angol tory-lap elhuzza
a száját, amikor egy német világczég tengerhajózási
koncezsiót kap Perzsiában, — egy német centrum-
lap prüszkölni kezd ... a német polgár, az angol polgár

közömbösen végzi a dolgát — és egy hónap mulva beáll
a diplomáciai feszültség. Ahogy beáll a diplomáciai
feszültség Francia- és Németország közt, amikor
a francia jingó-litteratura egyszerre beléköt Német-
országba. Maurice Barrès, a nagyszerű royalista hidalgó
például kiad egy könyvet: és a francia vér villamos
kályhája a következő indulók virágfüstölőivel telik
meg: La France marche à la tête de la civilisation ...
Franciaország vissza fogja hódítani Elszász-Lotharin-
giát, mert Franciaország maga a kultúra, a szépség,
az arisztokrácia és Németország barbár ... a mi
hivatásunk az, hogy romanizáljuk a germánokat ...
jártam egy porosz tingtangban, micsoda civilizálat-
lanság: mindenki sört iszik és minden porosz a sör
butultságába vész ... De a könyvet nemcsak Francia-
országban olvassák, Németországban is és a német
író — Otto Julius Bierbaum — felveszi a keztyűt.
»Barrès ur a sovén frázisok gyermektróbitájába fujt,
de mi visszafujhatunk. Franciaország vágat a civi-
lizáció élén, — hogy vágatna, már Walther von der
Vogelweide megírta, hogy »deutsche Zucht geht vor
allem«, Franciaország áll helyt a latin kulturáért?
... hadd beszéljen Schiller: »Ringe Deutscher, nach
römischer Kraft, nach griechischer Schönheit, Beides
gelang dir: doch nie glückte der gallische Sprung«. Minden német a sör butultságába vész? — ha nem
tekintenék a többi francia íróra, a nagy kultur-hor-
dozókra, akkor én is felelhetnék egy általánosítással:
»Minden francia impertinens és képtelen arra, hogy
objektív legyen, hiú, önhitt és felületes«. Ekkor már
nemzeti dresszben folyik a lovagi torna és két hónap
mulva megjelenik egy magasrangu francia katonatiszt
könyve: »Sommes — nous défendus?« — egy hosszú,
elnyújtott ébresztő, amelynek a végső kicsengése
Picquart hadügyminiszter kijelentése a parlamentben:
»L'armée ne se désorganise ... elle évolue«. És aztán
felavatnak valami kis német városházát és a császárt
— a Császár! — pohárköszöntőben figyelmezteti a
szomszédot, hogy csend legyen, mert ...

És Oroszország. Oroszország pánszláv sajtója le-
részegetett fantáziával lumpol a minden szlávok birodalmában és minthogy a szláv gyűrű gátját az ausztriai
németiségben és Magyarország magyarságában látja:
féktelenül izgat Ausztria és Magyarország ellen. A nagy
szláv álom nem új, már ott kísértett a bécsi kongressz-
szuson, a szent-szövetség reakciójában, és a Metternich
detektívjei, akik Európa gondolatpályáját behálózták,

nemcsak a világförradalom hőseit nyomozták, — sőt ma már kiderül, hogy azokat egyáltalában nem, a Hegel-bölcselet, a plátói világszabadság nagyon kedves volt a Metternich antinacionáliszmusának és a »világszabadság« papjaiból szervezte Magyarország körül is a reakció arcier-testőrségét, hanem a szövetségest, a russofil aspirációk pionirjait. Egyre-másra jelentek meg a pamfletek az orosz pánszlávizmus ellen... a pamflet-áradat egy kitűnő diplomata, Alexander Freiherr von Helfert munkájával ért a deltájához: »Fünffzig Jahre nach dem wiener Kongress«. Akkor már nagy sajtója, egy csomó társadalmi szervezete, lírája, epikája — Puskin, Lermontoff — volt a russofil propagandának; az osztrák író azonban nagyszerű logikával harcol a rubélek sarkantyuin járó akció ellen. — »Zwischen Russland und der Verwirklichung des Panslavismus steht Polen; der Pole war niemals Panslavist und kann es nie werden. Die slavischen Länder der Türkei... hier sei nur bemerkt, das ihre russischen Sympathien nicht weiter gehen, als ihre Zuversicht auf Russlands Macht dem türkischen Drucke gegenüber.« Ugyanaz az érvelés, amivel nemrégiben találkoztunk a szoczialista Pernerstorfer egy Rundschau-beli tanulmányában: sohá még szláv obstrukció nem járt sikerrel a Reichsrathban, se semmiféle szláv szolidáris akció, mert a lengyelek mindig megbontották az egységet. De azért toronymagasságban csapkod ma is Péterváron a nagy-orosz agitáció; most tulajdonképpen Ázsiáról van szó: az iszlám népei, akik az egész államszerkezetüket az ő Péter-sziklájukra, a Koránra építették, a serifátus és kalifátus bomlásával európai világuralmak oltalma alá menekülnek és nem lelik helyüket a két pólus: a hármass entente és a hármass szövetség közt. Ha például polgárháboru üt ki: az egyik tábor Péterváron, Párisban deputációzik, a másik Berlinben; Bülow herceg ugyanakkor fogadta Mulai Hafid marokkói pretendenst, amikor Párisban az ellenfelének, Abd el Azisnak ígértek aranyhegyeket. Oroszország Ázsiában akarja az imperiáliszmusát biztosítani, — és tudós effendink, Vámbéry szerint ma elől is jár ott — ezért veti most fel a Dardanellák-kérdést is, ha a Dardanellák az övé: nyitva előtte az ut és Ázsia kapujából, az ázsiai világbirodalom üllőjén kovácsolja a szláv patkót tovább. De magát Miklós czárt még nem hódította meg a pánszlávizmus; amikor a híres triumvirátus, Kramarz, Hribovsky és Hribar Péterváron járt, kijelentette Stolypin előtt: »Oroszországnak óvakodnia kell a pánszláv altatódaloktól; ezek kiszámíthatatlan nemzetközi katasztrófákra vezethetnek, nekünk orosz és nem szláv politikát kell csinálni«...

A Frankfurter Zeitungtól a csáki gorbói kisharangig minden lapot »eszmei« levéltitoksértésre csábitott a király levele; de a levelet csak a rája következő válaszból ismeri meg a világ... ma visszafojtott lélekzettel figyel mindenki a sakkmező két királyára. A háboru és a béke az ő kezükben van... »háboru és béke«, — már nemcsak a csókjaink, elámulásaink

irodalmasodtak el, a politikában is ott kísért az olvasmányaink romantikája és két világrész élet-halál kérdése egy óriás-regényt revelál. »Háboru és béke.«

Lengyel Ernő.

Odysseus bucsuzik.

Ez Ithaka, a szürkülő sziget,
Borus olajfák árnya rám borul ma
S egy tünt gyerekség fonnyadt koszoruja
Övezi át ez elhantolt szivet.

Ez Ithaka. A nyáj lágyan kolompol,
Vén kondás ballag gödölyék után,
Álom porába hull a délután
S a tenger mormol, mint fáradt komondor.

De én e tájon tul emlékezem
Calipsóra virágos éveken
S eszembe jutsz Circének édes éje

S a szemfödő alatt is fölzokog
A drága mult és sirván gondolok
Aranyhangu szirének énekére.

Juhász Gyula.

A vörös postakocsi.

(Regény.)

(5)

Irta: KRÚDY GYULA.

A szivarokat a kaszinói bankettek után ujságírók és hercegek zsebre szokták dugni. Finom és kedves emlékek ezek az Alvinczi ur ebédjeiről; a melyeket éppen ugy szokás megőrizni, mint a tihanyi kecskekörömöt. Olykor tovább adják a szivarokat: házi orvosnak, kritikusnak, vagy bírónak... Alvinczi egy üvegcsöbe forrasztott szivarja körülbelül két évig vándorolt Budapesten, a mig egy részeg néger tánczos elszivta. Kevesebb lett a pesti vagyion.

A főhercegnek, a ki elmulasztotta a zsákmányolást egy ebéd után, János inas dugta köpenyegébe a havanna-rudat.

— Mi az? — kérdezte ijedten a császári katona.

Kerék János jóakaratulag segitette tovább a tisztiköpenyegét.

— Csak tessék megtartani. Jó lesz majd otthon...

... Aztán egy csomó elintézetlen levelet felnyalábolt s a belső zsebébe dugta, miután gumiszalaggal átkötötte. Éjszaka, a kaszinó pamlagján heverészve (miután szokásos ezerforintos bankjegyét az ebéd kifizetésére felváltotta s a komornyik ezüst tálcán felszolgált a visszajáró pénzt), Alvinczi ur előveszi ujságjait, leveleit. A széles bőrkanapé megtelik levelekkel, sürgönyökkel. Arany czeruzájával megjegyzéseket ír a levelek sarkára, utmutatásul Szilveszternek a holnap irandó válaszhoz. Az éjszaka hosszú s ugyanezért Carlyle kötetét is hóna alá csusztatja. Azt a kötetet, amelyben a dárdák éjszakájáról s a nők forradalmáról van szó.

— Ha csak reggel jönnék haza, ötven pengőt kap tőlem, János! — mondja nagyuras szeszélylyel és a tulfütött, szivarszagu, melegviz- és szénailatos szobában, amilyen kabinetben Richelieu herczeg tanulmányozhatta a fontos állami iratokat, átveszik birodalmukat a fogadó szobaleányai. A vértelenarczu szobasszony fehér kötényében, szelid, asszonyos frizurás fejével nesztelen léptekkel jön végig a piros szőnyegen. »Kezét csokolom«-ot mond s halkán csörgő kulcsaival eltűnik.

A fejedelem megáll, mosolyog, — talán Daudet pápája mosolygott így Avignonban a tánczos provencei nők után — s fáradtan mondja:

— János, öt aranyat kap tőlem, ha ezt a szent-asszonyt elcsábítja! Öt Viktória-fontót!

Igy szól az inashoz, aki a borospalaczkot utána viszi.

Még egy másodpercznyi élénkség, a szemben elragadó mosoly jelenik meg.

— Szilveszter, — tódítja fáradt, de kissé felcsendülő hangon — tíz aranyat kap Szilveszter ur ugyan ezért. Megmondhatja neki.

A szivar- és parfümszagu kocsi belsejében — amely egész nap a fogadó előtt ácsorog hosszulábu orosz lovai- val — olyanformán helyezkedik el, mintha nagyon messzi utra indulna. A kabátba beburkolózik, a puha kalápot homlokára huzza. Lábánál elhelyezi a boros-üveget, amelynek sárga gyöngyeit vacsorája mellé kristálypohárba önti.

— Jó éjszakát, János.

A kocsi ajtaja bezáródik. A lovak hosszú ügetéssel indulnak el a kaszinó felé, amely ötven lépésnyire fekszik az Arany Sastól.

(»Istenem!« mondta ismét Horváth kisasszony és a homlokára tette a kezét, mintha láza volna.)

Szilveszter éjszaka vidéki urakkal mulatott az Arany Sasban. Radics muzsikált és a mulatság heves tempóban tartott éjjelig. (A pirosmellényes öreg ur nagyobb kedvelője volt a poétázgató, majd duhajra forduló mulatságnak, a kemény ivásnak, mint a nőkkel való enyelgésnek.) Madame Louise, más néven Donna Juana (sőt neveztetik vala »fehérekaméliás hölgy«-nek is) színészeket és írókat gyűjtött palotájába, ha rendes látogatói, a grófok és herczegek ezt engedélyezték. Az irodalmi estélyeken kiderült, hogy Donna Juana zseniális színésznő, aki egymagában játszott el teljes kis felvonásokat. Egy régi romantikus regény lapjairól volt kivágva ő... Majd többet beszélünk a »fehérekaméliás hölgy«-ről, most csupán annyit, hogy a »Gil Blas« című jelenet két férfi s női szerepét egymagában eljátszotta és a vendégek közül Salamon Ödön író a Sarcey nyelvén mondott méltatást a háziasszony művészetéről. Szilveszter ur akkorára már elszökött, mert híret vette, hogy Dapsy pestmegyei főszolgabíró az Arany Sasban muzsikáltat magának. Havas fergeteg zugott a Belváros felett, a gázlámpák ijedten tándzóltak, a borbélytányér zörgött, mint akár abban az időben, mikor Lisznai Kálmán és Beöthy László bolyongtak éjszaka s a Heckenast-féle nyomda (az ellenséges nyomda) vastábláit botjukkal megdöntötték. Szilveszter Balázs Sándor köpenyegébe burkolózott, nagyokat szippantott a havas fergetegből s így csakhamar sikerült elfelejteni a parfümös, kaméliás estélyt, hol az írók frakkban teáznak, a mai írók; mire az Arany Sashoz ért, kis pörge kalapját félrecapta s egy régi, duhaj pestmegyei nóta jutott az eszébe... (Ugyanezért tartott a mulatság sokáig.)

Már elmúlt dél, midőn Szilveszter barátjánál, pártfogójánál és hűbéres uránál, Alvinczi urnál jobbágyi alázatossággal jelentkezett.

— Sire, az éjjel többet ittam a kelleténél!

A fejedelem a kályha előtt állott és hosszú szipkából megfontoltan és komolyan szivarozott. A távoli szigetek növényének sűrű, barnásfehér füstje és exotikus illata megtöltötte a szobát. A füstgomolyagban látni lehetett széles kalapu spanyol ültetvényeseket, zöldelő dohánytáblákat és néger nőket, a kikötőből most indul el a háromárbozos, a fehér vitorlákat dgasztja a szél s száll a messzi tengerekre a kék cziradás szivardobozokkal. (A messzi tengerek termékei különös skatulyákban érkeznek hozzánk. Ugyan ki nem nézte még a tea- vagy fügedobozt különös figuráival? Mintha a fantasztikus földről jött küldemények a messzi országnak furcsa sajátságait hoznák magukkal. A kínai sárkány és a japáni gésák, Cuba kávéja, amelytől a kikötők illatosak és a teveháton hozott ázsiai szőnyegek: mind arra való, hogy az ember a szobájában nagy utazásokra gondoljon.)

A fejedelem hosszadalmasan szívott szivarjából. Vörös selyem inge és arannyal kivarrt mellénye csillogott a fogadó ablakán besűrűdő téli napsugarban.

— Nem szeretem a részeg embert! — mondta megvetőleg. — Ellenben az éjjel nem hagyott nyugodni India rossz esztendeje. Ez igen nagy dolog, Szilveszter. A britek kincses- és éléskamarája hiányosságát nemcsak a lordok és serfőzők érzik meg, hanem az európai kereskedelem is. Azt lehetne mondani, hogy az egész földkerekséget érdekli, hogy Bombayban hány tonna rizst hajóznak be... Délelőtt napfényes idő volt és rövid sétát tettem a városban. Valakit láttam... Különös, ibolyaszemű leánykát, aki mintha a közelgő tavaszt hirdetné.

Szilveszter nyomban félrecapta a köpenyegét.

— Azonnal tudósítom a Madame-ot. Elő kell teremteni az ibolyaszeműt. A nagyur parancsolja.

Alvinczi a füstbe nézett.

— Nem — mondta vonakodva. — Nem barát-nők gyöngéd kezei közé való. Valaki más, valaki, aki rendkívüli. Olyan mint egy pasztell-kép angol művész nemes ecsetje alól. Csupa gyöngédség és kellem. Nyulánság, erő és karcuság. Ha Walesben találkozom vele angol barátaimnál kopófalca-vadászat után egy Anna királynő-korabeli kastély halljában, talán kevésbé csudálkoztam volna látásán. Vörösesszőke haja tündöklő, mint a nyári napsugár a buzaföldeken. Mondhatom, — füzte hozzá Alvinczi igen komolyan — nagy tisztelője lettem a kisasszonynak.

Az öreg költő izgatott volt, mint hasonló körülmények között minden jóbaráthoz illik.

— Verset fogok róla írni.

— Nem. Nem arra való — felelt csendesen Alvinczi.

— Olyan fiatal, mint a küszöbön levő márczius és mégis régi ékszerek jutnak az ember eszébe, midőn arczszínére visszaemlékezik. Különös kövek és rózsaszínű pirban égő aranyok, amilyenből a Szent Lajos koronája volt. Vagy egy nyári reggel az Alpesekben, körül a piroslovu szűz ormok, lenn a mélyben a tengerszem kéklik és az erdőben piros gyöngyvirág nyílik.

— Kész a költemény — kiáltott fel Szilveszter.

Alvinczi lágyan intett a kezével:

— Nem. Az a hölgy nem a te tolladra való, Szilveszter. Te csak írd Madame Louisenak szerepeket és bordalt Dapsy főbíróhoz. Nápolyi kormányzó volt III. Miklós ősem Lajos király idejében. Azt vélem, hogy a kisasszony leginkább nápolyi királynőnek illenék... Boszorkányos! Nem tudom elfelejteni, amióta láttam.

— Hogy hívják? — kérdezte Szilveszter.

— Clarence... Legalább magamban így nevez-

tem el, amint messziről az utcán követtem. Öreg asszonyosság kísérte és a Mikádó-utczában tüntek el. Kár, hogy nem élünk a középkorban, Madridban, ahol jelen helyzetemben segítségemre lehetne néhány kardforgató barát. A gyaloghíntő megállana az éj sötétjében s Clarencet gyorsan elragadnám. St. Hermandad embereit jó toledói pengékkel tartanák sakkbán barátaim.

— Sire, a legjobb toledói pengénél is ügyesebben forog barátnónk, a Madame nyelve. Tavasznak sok üde kis virágát segítette ő már télfejú urak karjaiba.

— Én még fiatal vagyok, Szilveszter. És nem tartanám méltónak magamhoz, hogy e váratlan kalandom himporát, mézét, illatát aranytól csörgő kézzel levegyem. Szilveszter, én sokkal inkább tiszteltem Clarence kisasszonyt, mint te azt felfoghatnád. Igen. Tisztelem. Ez a helyes kifejezés. Például, igen boldog volnék, ha neveltetéséről, jövőjéről én gondoskodhatnék.

— Azt hiszem, és sikerülni fog, sire!

Szilveszter másnap a budai hegyek között bolyongott. A Jánoshegyen volt egy nagy köve és bokra, ahol gyógyítani szokta magát. Lelki purgatóriumot tartott itt a fübe heveredve, muzsájával szeretkezett s a termékenységet számtalan apró papirosdarabokon őrizte meg, amelylyel telve volt a költő minden zsebe. A jánoshegyi remetésedés után szinte megtisztulva, megifjodva tért vissza az emberek közé: többé nem iszik, nem koczkázik, bordalok helyett hosszú történelmi regényt ír és kis lapot alapít Budán a helybeli érdekek támogatására, ami szintén legalább nyolczsáz pengőcske egy esztendőben. Pörge kalapját félreapta és fűtyörészve jött le a hegyről.

— A fűszerest ezentúl hirdetési nyugtával fizetem — gondolta magában, amint a budai lap eszméje kibontakozott fejében.

Csupán harmadnap kopogtatott az Arany Sasban.

— Méltóságos ur? — kérdezte az inast.

— Már felöltözött.

A fejedelem utra készen állott a szobában. Csendes mosoly játszadozott arcán.

— Szilveszter, — szólott lágy hangon — ha kedved van, velem jöhetsz.

Egy vén közjegyző irodájánál szállottak le a kocsiról. A jegyző táblája olyan régi volt, mintha már a török hódoltság idejében is falán függött volna.

A szűk és keskeny irodában, ahol a növekvő és pohosodó iratszekerények, a duzzadt íróasztalok és polczok olyan bibliai bőséget árasztottak maguk körül, mintha az egész ország valamennyi bélyeges papirosát itt halmozták volna fel s a végrendelekészések kóporsós és viaszgyertyaszagot terjesztenek, annyi helyet sem engedtek a jegyző írnokainak, hogy némi kis hust vegyenek magukra.

A jegyző ellenben kövér és pápaszemes ember volt. Hajdanában éjszaka sokat tekézt a Kemnitzerben, tehát nyomban megismerte Szilvesztert:

— En filiszter lettem — mondta az öreg író, hogy megelőzze a jegyzőt.

Aztán beléptek a gondosan elzárt szomszédos szobába.

Egy fekete szalónkabátba öltözött ur, akinek deres spanyol szakálla volt, mint a veteránok elnökének (akkoriban a veteránok voltak Pesten a viccelődés divatjában), és egy ijedt tekintetű, mályvaszin-szoknyás asszonyosság ültek a nád-diványnak azon a részén, amelyet nem foglaltak el végleg a temérdek iratok.

A polgárnőknek körülbelül egyforma az arczkifejezésük temetéskor, lakodalomkor, sőt nagyobb adásvételi szerződésnél is. Az ember sohasem tudhatja

előre, mikor kezd az arcuk sirni vagy nevetni, mert mindkettő várható. A spanyolszakállas ellenben egyházigondnokhoz való ünnepélyességgel és komoly, erőteljes hangon üdvözölte Alvinczit.

— Jó napot, méltóságos ur.

Aztán helyet foglalt, megsimogatta a szakállát, be- és kigombolta szalónkabátját, mintha csak azon törte volna a fejét, hogy miért nem vette fel az ünnepélyes alkalomra veterán-kardját.

Az íróasztal mellett, középre huzott széken lilafátyolos kalapjában, finom, egyszerű ruháscsúcsban, keztyűs kezét ölébe ejtve Clarence foglalt helyet. Ibolyaszínű szeme, aranyvörös haja, nyerges lába, finom tartása mint egy hercegnőé, aki véletlenül került a jegyzőhöz, hogy bérlőivel a szerződést aláírja.

Szilveszter nyomban kezét csókolt, míg Alvinczi tiszteletteljesen bólintott. Egy másodpercnyi csend. A polgárasszonyosság elővette zsebkendőjét.

A kövér jegyző sebesen olvasta:

— Megjelentek irodámban Stümmer Péter és Stümmer Péterné budapesti, I-ső kerületi (Buda, Vár) lakosok... kiskoru Stümmer Lotti színésziskolai növendék... Másrésről Alvinczi Eduárd (de genere Gutkeled) cs. és kir. kamarás, földbirtokos...

Szilveszter szédülve támaszkodott a falnak.

A közjegyzői okiratban semmi más nem foglaltatott, mint az, hogy Alvinczi, a napkeleti királyok unokája a mai naptól fogva jegyesének tekinteti Stümmer Lotti kisasszonyt, neveltetéséről, jövőjéről gondoskodik, szüleinek évi járandóságot biztosít, akik ugyanezért kötelesek leányukat ártatlanságban, tisztaságban nevelni... A kisasszony óhajításához mértén a szini pályára lép...

Az aláírások következtek.

Szilveszter még soha olyan remegő betűket nem vetett, mint ez alkalommal.

Alvinczi jegyeséhez lépett és megcsókolta a kezét.

— Tehát ne felejtse el, Clarence, hogy az én jegyesem.

— Nem felejttem el — felelt egy csendes hang.

Alvinczi zsebébe nyúlt és a Montmorency-ek kis imakönyvét vette elő, e szárnyas, dámvadás címerű könyvecskét, amelyből régen violává lett francia-hercegnők imádkoztak.

— Ime, jegyesi ajándékom.

Az öregekkel kezét fogott a nagyur.

— Stümmer ur, neveljék gyermeküket tisztaságban. Én majd néha meglátogatom magukat. Menjünk, Szilveszter.

A Sasban ismét felvette keleti kaftánját... A tüzet a fehér kályhában megigazitotta, kezét fázósan összedörzsölte. Elgondolkozott és olyan hangon, mint ahogy álmában beszél néha az ember álmához, halkán mondta:

— Gyakran gondoltam arra, hogy nekem senkim sincs. Czéltalanul, hiába élek. A politikától undorodom, a társaságot se nagyon kedvelem, magamban szeretek lenni. Most legalább lesz valakim, akivel néha elbeszélgetek. Akinek a sorsa az én sorsomhoz lesz fűzve. Lehet hogy jószerencse csillagomat hordja Clarence ibolyakék szemében! Franciaul és angolul taníttatom. Szép és jó könyveket olvastatok velem. Lehet hogy még sok örömem lesz a kis leányban. Mindenesetre nagyon mulatságosnak ígérkezik az egész dolog. Holnaptól kezdve megkezdjük az őrszolgálatot. Szilveszter mindennap titkon Budáról Pestre és Pestről Budára kísérendé Clarencet, amiről azonban neki nem szabad tudni. Vigyázni fogsz reá, mint a két szemedre.

— Igenis, sire.

Egy óra múlva János inas berontott a szobába.

— Méltóságos ur, itt van a hajós.

— Miféle hajós?

— Hát az a tiszt. A hajóstitzt.

— Marha kend. Tengerészkapitány ur ő.

— Mégis csak hajós, mert vizen jár — felelt vállat vonva János.

A nyugalmazott tengerészkapitány mindig a legnagyobb meghatottsággal hajolt meg Alvinczi előtt. A fejedelem aranyai bőven pótolták kegydíját. Olyan bajusza volt, mint egy német rablólovagnak. A szakála hegyesen előrenyomult.

— Kapitány, — kezdte Alvinczi — önt megbízható férfinak ismerem. Szilveszter titoknokom s régi barátom napok óta különösen viselkedik. Legyen szives megfigyelni Szilvesztert s erről nekem jelentést tenni.

A tengerész összeütötte a bokáját s eltávozott néhány jó aranyfonttal.

János ismét a szobába nyomult.

— Csengetni méltóztatott?

— János, a hajóst meg kell figyelni. Kiváncsi vagyok, mit csinál egész nap.

— Ugy lesz, méltóságos ur.

Estefelé Madame Louise titokzatos kis kastélya előtt állott meg Alvinczi kocsija.

A széles ereszü ház (amely rózsaszínű függönyeivel, villamfényes ablakaival s virágzó japáni fácskáival egy régi belvárosi utcában huzódott meg) halkán, szinte jeladásra felnyitotta kapuját, midőn Alvinczi a kocsiból kiszállott.

Az érzelmes arcú, szelid, álmodozó tekintetű, könnyű fehér selyembe öltözött elegáns dáma mély meghajlással fogadta Alvinczit, mint valamely fejedelmet.

— Parancsoljon, Monte-Christo uram?

(Ebben a házban minden látogatónak álneve volt. Az igazi név, amelyet csak az urnő tudott, sohasem hangzott el sem a cselédség, sem a vendégek előtt.)

— Kedves Lujza barátnóm, — mondta Alvinczi ur a diványon elhelyezkedve, ahol délutánonként Magyarország egyik leggazdagabb zászlósura szokott ezüstfejjével szundikálni, mert igazában csak itt tud aludni, miközben Louise asszony a Kis Ujságból az újdonságok címét olvassa fel s a címeket kommentárokkal kíséri a herczeg, míg elszundit s szerepét Louise tölti be, mondván: »Összeégett varrónő.« — Az ördög kíváncsi rá, miért nem vigyázott a ringyó...

— Parancsoljon! — felelt alázatos meghatottsággal Madame, mert hiszen senki se ösmerte úgy az embereket, mint ő, s a fehér szárnyas ajtókat a jobbra-balra nyíló kis szalónok felé — ahol királyok, biborosok és nagykövetek szoktak üldögelni a virágos selyempárnákon — gondosan bezárta.

— Kedves Louise barátnóm, — kezdte ismét igen elkomorlyodva Alvinczi és halovány, sárgás arcán különös megindultság mutatkozott — gyermekkorom óta szolgál mellettem Kerek János inasom. Fontos okom volna megtudakolni, hogy mivel foglalkozik Kerek János inasom. Kérek egy pohár vizet!

Ezüst tálcán szolgálta fel a vizet a Madame. Majd figyelmesen, két ujját alsó ajkára téve nézett maga elé.

Alvinczi egy csomó Viktória-aranyat tett az ezüsttálcára, amennyi a kezébe akadt s kényelmesen, megelégedetten kelt fel a diványról, amelynek párnáit Louise asszony sajátkezüleg himezte.

... Horváth kisasszony, aki mindezideig álmodozva hallgatott, megragadta a szerkesztő kezét:

— Mondja, ki az a Madame Louise? Szokás őt meglátogatni? Én meg fogom látogatni.

Rezeda ur vállat vont.

— Nem hiszem, hogy megtenné. A Madame talán nem is fogadná. Ismeretleneket nem szokott házába eresztetni.

— És ha ön pártfogásába venne? — kérde alázatos tekintettel Klára.

Rezeda ur ez egyszer tagadólag rázta meg a fejét:

— Madame Louise igen mulatságos nő, de nem szoktak azzal dicsekedni a nők, hogy házához járnak. Természetesen olyan nőket gondolok, akik még férjhez is óhajtanak menni.

— Furcsa — mormogta Klára s elgondolkozott.

Az étterembeli zenekar, mintha csak megsejtette volna Urbanovicsnéban a bőkezű pártfogót, aki arany karpereczét szokta odahajítani a primásnak, ha kedvére valóan vonja a vonót, ugyancsak kitett magáért. Mintha a muzsikusoknak, pinczéreknek, bérkocsisoknak külön nyelvük volna. Néha egy kézmozdulattal árulnak el valamit. A koldusok és tolvajok keresztbefektetett szalmaszálakkal jellemeznek egész városokat a határkőnél. A cigányprimás már nem is muzsikált másnak, mint annak a vastag aranyláncznak, amely Urbanovicsné csuklóján foglalt helyet. A különböző nóták egymást kergették. Ábrándosak és érzékiek, bolondos amerikaiak és francia dalocskák. A cigányok állhatatosak maradtak, bár a horvát asszonyság egyetlen egyszer sem vetette fel a szemét. Végre a Valse de Moscou hangjait kezdte próbálgatni hátul, a czimbalom megett egy festett bajuszu, dagadtszemű kontrás, akinek olyan kimerültség ült az arcán, mintha emberöltők óta éjszakázna. (Talán már a Rákóczi táborában virrasztott a sipon valamelyik ősapja!)

Urbanovicsné csakugyan felemelte a fejét és a cigányok felé nézett.

Régen hallotta a valczert. Ulánusok szolgáltak Fehérvárt. Tiszti bál volt. A kapitányt Henriknek hívták.

A kisasszonyok nemkülönbön elábrándoztak a régi valczeren. »Tél van, csengő szánok vágatnak havas moszkvai utcákon, a hótétők alól itt-ott kicsillan a templomok aranyos gombja és a nők aczélszürke szemében mérhetetlen álmodozás látszik az ezüstkarmu szántakarók alatt. Puszkint hozzák véresen párbajáról... Vagy a francia attasét... A tatár kán: Alvinczi Eduárd most száll a követség előtt szánjába s a pályaudvarra hajtat. A hosszufarku lovak nyargalva tűnnek el e hóesésben... Az expresszvonat pompás barna kocsijai már villamos fényárban usznak a pályaudvaron és jószagu bőröndök szagával telnek meg a fülkék.«

Nem nehéz kitalálni, hogy Horváth Klára drámai művésznő gondolta ezeket a Valse de Moscou alatt.

*

Rezeda ur néhány nap múlva személyesen vitte el »A lámpás«-t a színésznők lakására, a Pattyantys-utczába. Szilvia az utczáról észrevette a szerkesztőt s a keskeny előszobában várta, hol semmi más nem fért el, mint egy szarvasvadászat képe a falon. A fogas magasan volt, mintha a kalapok az utczára szeretnének nézni, az előszoba felső ablakán át. Tulajdonképpen senki sem járt a színésznőkhöz.

Szilvián piros, fehérpetyes vászonpongyola volt; a karjai és nyaka meztelen, a haja egyetlen csavarintással volt kontyba tűzve s üde illat áramlott kebléből. A kis lakkcipők szinte füelve néztek elő a rövid ruha alól.

— Elhozta? — kérdezte nagyon melegen az ope-rett-énekesnő. — Benne van már — a lábam?

— Nagyságod azt hiszi, hogy lapom tán mindennap megjelenik? Korántsem. Csupán hetenkint s akkor se mindig. Majd talán a legközelebbi számban helyezhetek

el néhány gondolatröppentyűt nagyságod lábáról, ha ugyan még akkor megjelenünk.

— Addig is nagyon köszönöm — felelt Szilvia és csaknem átkarolta a Rezeda ur nyakát, amint a vállára tette a kezét. Űde arcza, amelyről a hideg víz s jó egészség olyan jószaguan áramlott, mint a hajnali harmat fehér rózsza kelyhéből, Rezeda ur bus orcáját mintegy véletlenül megérintette... Mélázó, messi álmodat látó szeme ismét kis czipőjére, aranynyilas, áttört harisnyájára vezette a férfi tekintetét, amint a piros pongyola alatt szétvetett lábfejjel állott a kis előszobában.

— Tudom, tudom — mondta nevetve Rezeda ur. — Nagyon ügyes lába van!

— A lámpás! — szólt Szilvia egyenkint tagolva a betűket, mintha mindegyik betűnek megadná a különös tiszteletet. Aztán fogta az ujságot s a szekrény tetejére hajította.

Horváth kisasszony fehérneműt foltozott, Szilvia a szerkesztő válla fölött felkiáltott:

— Klára, dugd el a nadrágokat!

Klára első ijedtségében egy-két fehér ruhadarabot nyomott a szoknyája alá, aztán megint elővette.

— Bolond vagy, Szilvia. Hisz Rezeda ur nem kíváncsi a mi nadrágunkra, látott ő már eleget. Pláne ezek a nadrágok olyanok, amilyeneket a rendes polgárasszonyok viselnek. A felső leányiskola növendékei... Csipke nincs egyiken sem, mert hisz nem arra való, hogy valaki valaha lássa rajtuk.

Rezeda ur azonban szokása ellenére nagyon élénken nyomult előre s a kérdéses női fehérneműt nagy érdeklődéssel vette kezébe.

— Nagyszerű, már régen utálok a csipkés fehérneműt. Ilyenre vágyódtam, amelyben lyukacsok és pirossal és kézzel horgolt levelecskék vannak. És a derékon csokorba kell kötni a szalagot.

Amire Klára mégis csak kivette a szerkesztő ur kezéből a ruhadarabokat.

Rezeda ur felborzolta a haját és a kalapját a földre dobta, mint egy majálistozó diák.

— Színésznők otthon! Istenem, mennyire szerettem volna hajdanában a színésznők otthonában megjelenhetni! Midőn még úgy rajongtam értük, mintha valamennyien régi idők elmúlt asszonyai, szív fölötti, selyemkötéses pasztell-képek, régen elhangzott dalok a spinéten, ábrándos szemű Dérinék volnának valamennyien. Hol van az aranysegélyű napló, ahová virágot, levelet, hajfürtöt préselnek? Hol vannak a verseskönyvek, Kisfaludy regéi aranykoszorus, piros kötésben s bévül egy név, — egy régi grófnő neve. Vékonytalpu selyemczipőcskéik fehérharisnyás lábakon, hol a térd alatt atlasz-szalag leng a megtelő, lassan domborodó lábszáron; nagyvirágu szoknya, amely mint üvegharang a kert ritka hővénye felett, a derékra kötve drága kincset rejt; kis kalap, amely rózsaszínű szalaggal van megkötve az áll alatt s alatta hullámozó fürtök, mint megannyi kigyók; élveteg, nagy szemek, gyöngéden megfestett arc; kopottas utazóláda s néhány száraz koszoru és megfakult régi színlap; így gondoltam hajdanában a színésznőt. Vajjon mi maradt meg a régi pasztell-képből?

Klára a czérnát fogai közé vette. A varrógépre mutatott.

— Ott szoktam varrni.

Szilvia felhajtotta a zongorája fedelét. Rózsaszínű medáliából fehérfürtös pásztor és pásztorlány nézett elő. Fehér, fürgé ujjait végigfuttatta a billentyűkön.

— Itt szoktam ábrándozni.

(Folytatása következik.)

Toll és tör.

— febr. 7.

A VÁLASZTÓJOGI BIZOTTSÁG ÖSSZEÜLT s a kis szellemesek mindjárt keresni kezdték a szót, a gyilkosan humorosat, ami a kómikum poklába sülyeszti az egész tanácskozást. És megtalálták: »tea-bizottság«. Tea-bizottság... Istenem, hát nem értik, nem érzik, mennyi irónia, mennyi felsőséges guny, szarkazmus és egyéb humor-kellék van ebben: tea-bizottság. A tea-bizottság közben munkához látott és nem volt ideje észrevenni a grimace-okat, amiket a sztrájkolók — szegények, most már igazán rájuk köszönt az inség: az erkölcsi sztrájkassza lyukas garasát is felváltották már — feléjük vágtak. Dolgoztak tovább a »reakcionárius« tervezeten — ugyanakkor, amikor a híres »radikálisok« panaszra mentek a rebellió atyjához, a tradícióinál, mesterségénél, neveltetésénél is forradalmi szabadgondolkodóhoz: a hercegprimáshoz. Így folyik a kedélyes játék: kint a bárány, bent a farkas... közben egy kis tüzvész üthet ki a glóbuson, alattunk, köröttünk recseg minden és a báránykák egyre új, fordulatossá válnak a fejüket. Hajh, ha ők lennének a farkaskák... Most különben még egy új viccz járja: az, hogy a negyvenes bizottságban csak egypár falu képviselője ül, — hol van Várad, Temesvár, Győr, Pozsony, Szeged. Hol van? — nem tudjuk, mi nem olvasunk katalógust, de azt tudjuk, hogy az ellenzéki intéző-bizottságban nincsenek.

VÉGRE, VÉGRE! kidítja egész Budapest. Végre megszabadulunk Heltai Ferencztől. Igen, Heltai Ferencz Budapest főpolgármestere lesz és Budapest közönsége éppen ezért szabadul meg tőle. Mert a központi városháza kényelmes és nagy karosszékében Heltai nem érthat annyit Budapestnek, amennyit ártott neki mint gázgyári igazgató. A kandaláberekből végre örömlángok törnek az ég felé s Budapest, mely nem tud világvárossá előlépni, legalább világos várossá fog avánzsálni. Heltai főpolgármester lesz. Szürcsöljük előre az örömet előlegezzük magunknak a gyönyört és élvezzük ki a hírt, mert hátha csalódást hoz a választás. De nem, nem: lehetetlen, hogy csalódjunk. Heltai főpolgármester lesz. Nagy szükség ugyan nincsen rá a városházán, minthogy azonban van egy kitünő iparvállalatunk, illő dolog, hogy tönkre legyünk. Ez a vállalat a Ganz-féle villamosági gyár, melyet kárpótlásul odaadnak Heltainak. A gáz után a villamoság! Oh, hogy sohase lehet teljes és zavartalan a magyarok öröme.

DIOGENES LÁMPÁJÁT vették a kezükbe, — az ember azt hihette volna, hogy tehetséget keresnek, pedig ellenkezőleg: képviselőjelöltet. Helyesebben: pártot. Ahol tetszett a jelölt, ott nem tetszett a párt — orra, és ahol a párt rendezett politikai viszonyok közt élt, ott nem tetszett a jelölt. Helvey? — nagyszerű, mondták, Helvey-belvey, jaj de szép, de aztán elszontyolodtak, amikor kiderült, hogy Helvey — a saját pártjuk diszelnöke. Akkor el akartak tekinteni a személytől, csak a pártra néztek... és akkor még borzasztóbb lett a kilátás. Végül észbe kaptak: hát

nem az lenne-e a legjobb megoldás, ha az a jelölt, aki megállta a mértéket, — ezuttal nem a szokványos politikai ősmértéket — egyszerűen vállalná az ő programjukat. Így a káposzta is megmarad, és ami főbb, a kecske is jól lakik: A kérdés csak az, hogy kivel szemben követnek el — ők is, a jelöltek is — nagyobb árulást: egymással szemben, vagy sajátmagukkal szemben. Mindaketten megnyugtathatják a lelkiismeretüket: egymással szemben. A kérdés egyébként most Kóssuth Ferencz elé kerül, és reméljük, hogy a legelegánsabb kurucz végre újra élni fog rég nem gyakorolt kinevezési jogával. Kisértetek járnak...

VÉGRE MEGLELTÜK A HELYÜNKET: házmester vagyunk, vicze és nap-nap után elreferáljuk az aktát, ki fizette meg a vaczkát, ki nem. Most a vajdára került a sor: »Eötvös Károly nem tudta megfizetni a kvártélyát«. Nem tudjuk, igaz-e a riasztás, valóban nem fizett-e, és ha nem fizetett, miért nem fizetett; de egyet tudunk, azt, hogy Eötvös Károly nem verte volna a dolgot, és hogyha az utolsó hókaparó elvárhatja, hogy ne üsse belé senki az orrát a privát bajaiba, akkor Eötvös Károly is elvárhatja. Minálunk egy egész tudomány-ág, több: professzió az irodalmi házkutatás, katedrai emberek, társaságok élnek abból, hogy egy író zsebeit, dolgozószobáját felhányják és indián-üvöltéssel hoznak felszínre egy számlát, egy adóintést, egy verset, egy drágakövet, egy szerelmet. Ezt tudományos nyelven úgy hívják, hogy ereklye-kultusz; de ez az ereklye-kultusz is csak a halottnál, az exhumáció után kezdődik... A magyar írónak úgy sincs nyugta a sok kutatótól a halála után, legalább addig hagyják békén pihenni, amíg él.

ALTMANNÉ.

Hogy is beszéltek el a riporterek? Így: Altmann, a házgondnok, zsebében nyolczezer korona idegen pénzzel (lakóktól összeszedett februári házbérrel, amit a háziurnak kellett volna átadnia) beült a Sakk-körbe bankot adni és elvesztette a nyolczezer koronát. Akkor hazament, fölkelte a feleségét és azt mondta:

— Menjünk vissza, visszakérni a pénzt.

Erre visszamentek, még két sógort is vettek magukhoz, bementek a bakk-szobába és elkezdtek visszakönyörögni a pénzt azoktól, akik elnyerték. Ebből lett a botrány. Így irták meg a riporterek, tehát így nem történhetett meg az eset. Aki nincs beoltva fantázia ellen, mint ahogy a riporterek be vannak oltva, az tudja, hogy másképp volt. Ugy volt, hogy Altmann csakugyan elment a Sakk-körbe, elvesztette az idegen pénzt, amelyről minden ember, aki csak egyetlenegy koronát is nyert belőle, tudta, hogy idegen pénz, aztán hazaszédült és belesírta a párnába azt az iszonyatos sirást, amit csak a kártya züllöttsége tud az emberből felfakasztani. Erre ébredt fel az asszony, faggatta Altmant, aki végre megmondta, hogy miről van szó. Az asszony felkelt, felöltözött és rohant visszakérni a pénzt és Altmann zihált utána, hogy ha már *itt* visszatartani nem tudja az asszonyt, aki rettentő dühében agyon tudná verni őt, legalább *ott* megakadályozza a skandalumot. S noha nem voltam ott, bizonyos vagyok benne, hogy miközben Altmanné sikoltozott, hogy adják vissza az ura pénzét, Altmann a háta mögött állt és mutogatta, hogy ő nem tehet róla, vagy arra kapacitálta a nyerőket, hogy adják vissza a pénzt *most* az asszonynak, ő holnap, vagy holnapután, vagy legkésőbb a jövő elsején megadja nekik az összegeket. Senki egy fillért nem adott vissza.

Nézzük, hol van az igazság ebben a bonyolódott esetben. Mindenekelőtt igaza volt Altmannak, aki az idegen pénzzel játszani ült le. Kinek van Budapesten saját pénze eljátszani

való? Senkinek sincs. Azután igazuk volt azoknak, akik elnyerték Altmantól a pénzt, mert egy olyan balektól, aki nyolczezer koczkáztatott ott, ahol még nyolcsházát sem lehetne nyerni, a nélkül hogy valaki más ne nyuljon idegen pénzhez: egy olyan balektól el kell nyerni még az inggombokat is. Továbbmenve, igaza volt Altmannénak, mikor berohant a klubba és követelte a pénzt, mert érezte, hogy az az egész társaság együtt nem ér nyolczezer koronát, még akkor sem, ha az ő férjét czuvágnak a mérlegre dobják. És igazuk volt a nyerőknek, mikor nem adták vissza a pénzt, ámbár tudták, hogy ha visszaadnák, azonnal megszűnnék a botrány. De miért adnák ők vissza a pénzt arra a megokolásra, hogy idegen pénz, mikor ők tudták, hogy idegen? S mikor annál inkább el akarták nyerni az Altmann pénzt, mert tudták, hogy idegen, s ha már ők kénytelenek itt ülni éjjel három órákor egy pesti előkelő klub mocsarában, dohánybüztől átitatva, kidülledt szemmel, nyavalyás félelemtől ránczos homlokkal s kénytelenek Altmantól *tudva* elnyerni az idegen pénzt: legalább az Altmann is menjen tönkre bele. Igazuk volt, ha az asszony sikitására nem adták vissza, és igazuk volt, ha akkor sem adták vissza, mikor Altmann megígérte, hogy megadja. Mert ugy sem adta volna meg, ahogy Pesten kártyaadósságot negyvennyolc éven belül sem kell megfizetni. Hozzáteendő még ehhez, hogy a rendőrségnek is igaza volt, mikor nem avatkozott a dologba. Hogyan is? Az előkelő középosztálynak egy ilyen finom és illatos afférjébe? No nézd. Hát kártyabarlang egy ilyen nagyszabású pesti klub? Kártyabarlang?! Az bizony. Kártyabarlang. Ez és a többi. És aligha van Pesten egyetlenegy klub, amelyikben az emberek kezét égetné a sikkasztott pénz. Mért égetné, ha a másik ember zsebéből kerül elő, mikor nem égeti, ha a saját magából veszi ki? Ez a város tisztára Amerika. *Ott* azok a sikkasztói vannak, akik már megszöktek, *itt* azok, akik még nem szöktek meg. Színház után a Newyork-kávéházban találkozunk. Newyork-kávéház után a klubban. A klub után a börtönben. A börtön után ismét a Newyorkban, csak hogy most már névelő nélkül. A vizionlátásra; legyen szerencsém.

Proximus.

Jankovich Béla.

Outsider — legyintettek mindenütt, ahol a politikai értékeket a reklám ólom-valutája szerint értékelik. És ebben — abban, hogy Jankovich Bélában, aki akrobatája volt a magyar kultúrának, outsiders láttak — benne van az egész magyar hidalgó-közélet, minden talmi pompáival, értéktelen értékeléseivel, félig cigány- és egészen kalandor szellemével. Tárca nem ír, riportereknek nem kurizál, népgyűlésen nem beszél és kávéházba nem jár, — hogy lehet az jelentékeny ember? ... így csoportosultak a szemek az álkultúra kauzál-láncolatán. De Magyarországon vannak még írók, akiknek csak annyi közük van az irodalomhoz, hogy irnak, és tudósok, akiknek csak annyi közük van a tudományhoz, hogy tudnak. Jankovich Béla ide tartozik. Ez nagy hiba; borzasztó nagy hiba nálunk, ha valaki a szellemi világ főrendiházában tudja csak a talentumát reprezentálni és az alsó táblákon, a folyosón és a buffetben, főleg a buffetben nincs a talentumának képviselője. De Jankovich Béla sokkal jobban el volt foglalva, semhogy ideje lett volna szerepelni, a munkanélküliek közt, az ideálok zsbivásárján tüntető körmenetre vinni a tehetségét. Európa-

szerte elismert közgazdász, a pénzügyi jogok tudósa és tanítója, — és katedrákon, a szakajtóban, a gazdasági szervezetek közt arany-csengésű a neve mindenütt. Amellett egész ember, nem routinier, nem professzionistája a magyar kultúrának, hanem passzionistája... annál nagyobb meglepetés és — szubjektíven — annál nagyobb áldozat, hogy a képviselőházi alelnök diszes közjogi tornyából átmegy a kultuszminisztériumba: hivatásszerűen dolgozni azon, aminek eddig a passzionistája volt. Vannak hivatások, mondta valahol Apponyi, amikre készülni magában is hivatás, — ilyen a hivatás, amelyre most Jankovich Béla vállalkozik és a hivatás egy óriás-részét már betöltötte azzal, hogy — vállalkozott rá. Nem a tarsolyában viszi magával a marsallbotot, — már rég-rég megszerezte, a legelső harczok vérkeresztje után, és a magyar kultúra zászlóhordozóinak meg kell hajtaniok a zászlót, amikor ez az új-régi kulturpolitikus a hold-utcai palota pitvarában áll...

Ejszaka.

Szelid, magános éjszaka, a fák közt ül a csend,
A hold, ez égi briliáns, világít odafent,
Egy ember jár a temetőn, ó, szomorú világ,
Kebélben hervad a szive, a homlokán virág,
A fák alól a holdnak int s mint kit elfu a szél,
A holt utas a légbe lép és messzi útra kél.
Repül, repül s a merre jár, a zöld mezők felett,
Felnéznek rá a pásztorok s a vándor emberek,
A ház felett, ahol lakott, a mellé felhasad,
Leejti szívét s eltűnik a fellegek alatt.

Ambrus Balázs.

Krónika II.

Bucus miss Maudtól.

— febr. 7.

Asszonyom, olvasta ön azokat a borzalmakat, amelyeket szép nemének társnői (les compagnonnes de votre beau sexe) művelnek mostan Angliában? Mondhatom, valóban rettenetes, vandál és barbár dolgok. Ártatlan járókelőkre kövekkel dobálóznak, beverik az üzletek kirakatait, agyonzúzzák a múzeumok és képtárak kincseit, megvadítják a bérkocsik clé fogott lovakat, piszkálódo és gyalázkodó leveleket küldenek a minisztereknek és a képviselőknek, gyujtogatnak, véresre püfölik a rendőröket és ököllel vágnak arcba mindenkit, aki a természet kifürkészhetetlen törvényeinél fogva férfinak született. És mindez miért? Azért, hogy a hölgyeknek politikai joguk legyen, hogy ők is részesedjenek a javak e legfőbbjében, amely ugy-e olyan jóvá, kitünővé és nemessé avatott minden férfit, aki azt eddig gyakorolhatta. Ezért,

igen, a politikai jogokért aljasodnak le, Asszonyom, Nagy-Britannia és Irland hölgyei. Ezért nyulnak pusztá kézzel a piszokba, a fürtelembe és a moslékba azok az angol hölgyek, akiknek a nagyanyái még ördögien illetlennek és erkölcstelennek találták magát az isteni Byront is.

Értem a szenvedélyt, a fanatizmust, megértem a tébolyt, sőt megértem azt a perverzus ösztönt is, amely a világ legfinomabb hagyományu hölgyeit most a közönségességnek maniákusaivá teszi. Megérték minden elaljasodást, amit a politikai harcz előidézt, de sajnos, nem vagyok eléggé bölcs, viszont tulságosan költő vagyok ahhoz, hogy beérjem a dolgok megértésével és ne sirassam az elmúlt szépségeket. Az angol hölgyek, ah, Asszonyom, becsaptak és kifosztottak engem és velem együtt még sokakat, akiknek tizenöt évszázados korukban a kezökbe adták Walter Scottot, Dickenst és a többieket, hogy tanuljuk meg a hölgyeket tisztelni, azzal az áhitatos, rajongó, vallásos imádatl, amivel az angol férfiak — lélekben örökön térdelve — hódolnak feleségeiknek, jegyeseiknek, anyáiknak, nővéreiknek, talán még a komornáiknak is.

Bevallom Önnek, Asszonyom, mérhetetlenül hüvelygok. Egyáltalán nem csodálkoznék azon, ha valamelyik amerikai milliárdos palotát építene azzal a kizárólagos rendeltetéssel, hogy ott az én újságzikkeimet őrizték a világ minden nyelvére lefordítva, és nem hiuném, hogy hallucinálok, ha egy szép napon küldöttség tudatná velem, hogy a francziák engem választottak a köztársaság elnökévé; minden szépet és jót hiszek magamról, de arra még leggőgösebb álomban sem mertem volna sosem gondolni, hogy belőlem egy angol hölgynek a férje, jegyese, vagy barátja válhatnék. Mérhetetlen tisztelettel tekintettem fel még ama londoni konyhaleányokra is, akik házias szerszámaikat eldobva, Európa összes varieté-szinpadjain giggelnek, vagy a száraz, de mégis oly dallamos songokat éneklük... Hogyisne tisztelném őket, hiszen angol hölgyek ők is, a teremtés koronájának gyengéden tisztelt, gögös gyöngyei... Alázattal tekintettem fel őrájuk is, és amikor mutatványuk végén tapsoltam nekik, úgy éreztem, hogy istentiszteletet végzek... És a könyekig meghatódtam, amikor a történelemnek azt az igaz adomáját hallottam, amely szonioru és szennyes vonatkozásai daczára is szépségben a világ leggyöngédebb hitregéivel vetélkedhetik. Amikor Viktória mint fiatal leány került a trónra, az angol kormány rendeletileg eltörölt bizonyos türelmi szabályokat. Elhatározta, hogy a jövőben nem ellenőrizteti, nem vizsgálattja többé a nők legnyomortabbjait, mert — az indokolás a gyönyörű! — a királynő kormánya föl nem tételezheti, hogy angol nő prostituált lehessen... Ha az is, még sem az. A hatóság nem vesz róla tudomást, nem lajstromozza, nem ellenőrzi. (Bocsássa meg kegyesen, Asszonyom, hogy elmondtam Önnek ezt a történetet, de én, amikor először hallottam, gyönyörűnek, tisztának és gyengédnek találtam.)

A brit társadalom történetén aranyos selyemfonálként húzódott végig a hölgyek iránti, csaknem testetlen, eszményi tisztelet. Az angol férfit a földi szerelemnek legexztatikusabb perceiben is mindig végtelenül szemérmesnek hittem, tudtam, hogy pillanatra nem hagyhatja őt el a hölgyek iránti tisztelet, amely életének második vallásává lesz. A hölgyeknek ezt az imázsamolyra való helyezését láttam az angol költeményekben és Gainsboroughnak, Constablenak és a többi mesternek a képein is. Hosszu esztendőkön által sok szép igyekezettel magamat is ebben az áhítatos érzésben akartam nevelni. Azt akartam, hogy mindig valami meghatottság lengje át még a női testhez fűzött férfigondolataimat is. A hölgytiszteletben angollá akartam nevelődni, és ime, a brit hölgyek kocsisokkal pofozkodnak. Ebben a perczen úgy érzem, hogy hiába éltem.

Mi keresni-valóm is lehet még ebben az életben, amikor bensőmnek kristálytisza klenódiума, az angol hölgy, sáros lével fröcskölte be magát. A londoni boxoló, pofozkodó, zuzó, romboló hölgyek kifosztottak, megcsaltak, elárultak. Hogy juthatott a dolog idáig? ... Nem tudom. Talán az új angol nevelés az oka mindennek, a tulhajtott sport, a testi erőnek és nyerseségnek a kultusza, a sok nyilvános rugó- és boxoló-verseny? Lehet. Talán csak a társadalomnak és az erkölcsnek muló betegségről van szó? Talán a sok fojtott szexuális energia tombolja most magát ki ilyen módon? Nem tudom. Nincs is semmi közöm hozzá. Én csak azt látom, ami van. Nem kötelességem, hogy minden legapróbb érzésemmel és gondolatommal kapcsolatban társadalomtudományi kutatásokat végezzek, de ahhoz feltétlen jogom van, hogy két kezemmel befedjem égő arczomat, amikor ifjuságom szent eszményét szememláltára lemészárolják, úgy hogy én meg sem védhetem, meg sem menthetem.

Hiszek benne, Asszonyom, szentül hiszek benne, hogy valamikor újra a régi, meghatott tisztelettel hajthatok térdet az angol hölgy előtt, de addig nem merek még Firenzébe vagy Svájcba sem utazni. Félek, hogy az Arno partján, a gleccserek lábánál és a hotelek halljában találkozni fogok Maud-dal, aki már nem Maud. Nem szenved-e az ember úgy is eleget az életben, minden nap és minden éjszaka nem nyújtja-e amugy is keserű méregkelyhét? Minek üljön hát az ember lóra, hogy gyorsan sietve a csalódás és a kiábrándulás elé vágatasson. Nekünk, mai nemzedéknek, nem szabad találkozoznunk az angol hölgygyel, akiről (legalább mi) még azt tanultuk, hogy felhőbe takarozik és oltár fölött lakik, és akiről most megtudtuk, hogy még akkor a legszemérmesebb, amikor tizezernyi meeting-népség előtt visit és süvölt.

Megcsufolt koldúsnak érzem magam, Asszonyom! És kérdezem, mit vétettem én, hogy ilyen nagyon büntetnek. Ártatlan voltam és soha még gondolatban sem vétettem az angol hölgy ellen. Egyetlen ujjintésére — parancs lett volna számomra az is — megadtam volna neki nemcsak a szavazati jogot, de akár

gyapjuzsákra is ültettem volna. (Ez nem cinikus tréfa, Asszonyom, Angliában a lordok házának elnöke gyapjuzsákon ülve vezeti a tanácskozást.) Én minden áldozatra kész lettem volna és — nekem semmi közöm az angol politikához. Én eddig is csak távról mértem imádni a brit hölgyeket, számomra ők eddig sem voltak sem politikusok, sem szakácsnők, sem gazdasszonyok, nem volt társadalmi állásuk, nem tudtam róluk, hány évesek és hogy övük-e Indiának minden kincse, vagy olyan szegények, mint a Nyugati Apátság templomának a fehér égere, nem tudtam, hogy mi a családi állapotuk, mik a terveik és a kedvencz ételeik és hogy egyáltalán milyen vonatkozásban vannak a földi étellel. Számomra az angol nő csak menyasszony volt, örök, elérhetetlen, távoli menyasszony... És a távoli menyasszony most elhagyott. London köde még vastagabb lett, az angol kertek virágai ellankadtak, a kis kék tavak tükre zavaros fodrokat vet és még a legtisztább angol zené is, szenyvesen bugyborékol. Örök menyasszonyom elhagyott, ártatlan létemre megbüntetett. Sosem vétettem ellene és az örök hercegnő mégis elárult. Sajnáljon engem és ne hagyjon el, kérem, nehéz napjaimban.

L. L.

Chez Maxim.

Irta: OTTÓ LARSEN.

Ismeri Párisban a café Maxim-ot?

Akinek érzéke van egy elfinomodott kor, nagyvárosaiban tenyésző tulkultivált produktumok iránt, — egy típus, melyet az irodalomban Balzac teremtet meg, amely azonban Európa kulturcentrumaiban még ma is bőségesen virágzik; — akinek érzéke van ilyenfajta furcsa és csodálatos agymechanizmusok — a dekadensek — iránt, annak a párisi café Maxim tág teret nyújt a megfigyelésekre.

Egy este történt, ezelőtt körülbelül öt-hat esztendővel, — egy júliusi este — magányosan ültem és ittam a whiskymet, miközben a nagy, festett leányokat nézegettem, akik merev, lárvaszerű arczokkal automatikusan sétifikáltak az asztalok között, amelyeket a legkülönböző koru lumpok ültek körül. Lumpok 17 éves kortól 70-ig, benszülött párisiak és külföldiek a világ minden tájáról.

Ültek itt naiv férfiak, akik ruháik szerint taksálták a nőket, kéjenczek, akiknek fontosabb volt az, ami a ruha alatt van, raffinált, szépségkedvelő férfiak, akik egy különös tekintetet, egy elrejtett, misztikus mosolyt jöttek ide ellesni a festett ajkáról. A válogatós szemlélő elcsodálkozik, hogy milyen kevés valóban szép nő van itt együtt; ez annál különösebb, mert ezen a helyen legmagasabb az árfolyama a nőnek, legalább is Európában.

Ami a megfigyelőnek azonnal szemébe tűnik, az, hogy ezek a leányok hihetetlen ügyetlenül és feltűnően sminkelik magukat; a legegyszerűbb kis vidéki primadonna Dániában sokkal ügyesebben festi magát.

Lehet ugyan, hogy nem jól válogattam meg az időt. Juliusban Párisban oly nagy a meleg és oly rossz a levegő, hogy Panamával vetekedhetik. Többnyire csak külföldiek tartózkodnak ilyenkor a város-

ban. La grande demimonde a tengerparton nyaral Trouville-ban vagy Ostendében, és valószínűleg ezért volt oly kevés valóban szép asszony itt azon az estén.

A régi gárda, amely meghal, de magát meg nem adja, végigvonul a helyiségen, mohó tekintettel taksálja a férfiakat, letelepszik egy-egy asztalhoz és hamarosan együtt vannak a különböző párok, kor, izlés és vagyon szerint pontosan elosztva.

Ejfélkor a legnagyobb teremben félretolják az asztalokat és a fásult leányok táncolni kezdenek.

Többnyire egymással táncolnak; időnkint egy-egy öreg ur, aki nem sokat törődik azzal, hogy nevetségessé válik, kankánba fog, valószínűleg ugyanezt táncolta a császárság idejében, amikor még a kankán Párisban nagy népszerűségnek örvendett.

Manapság már ritkán lehet látni, kivéve »Bullier«-nél és a nagy nyilvános helyiségekben.

Mint hogy szörnyen untatott ez az üres szépségvásár, éppen menni akartam, amikor látom, hogy a hátam megetti asztalnál egy fiatal pár foglal helyet. Az előttem levő tükörfalon keresztül minden mozdulatukat megfigyelhettem, anélkül hogy hátrafordultam volna, és ott a tükörben láttam a főszereplőit annak a kis drámának, amit most itt el akarok mondani.

A férfi fiatal volt és nyulánk, láthatólag angol, egy halvány arcú, ideges tekintetű siheder.

Hogy milyen nemzetséghez tartozott a nő, azt nehéz lett volna eldönteni; éppúgy lehetett francia, mint angol, éppúgy a déli övről, mint északról való. Egy azonban biztos volt: arra teremtette az Isten, tisztára arra teremtette, hogy megrontsa a férfiakat. Kis termetű volt, de csodálatosan harmónikus, a csipője és válla körüli néhány vonal remegésbe hozhatott volna minden férfit.

És aztán volt valami a szája körül, valami, ami után ezek a nagy leányok elképzelhetetlenül vágyódtak, valami, amiért minden gyémántjukat és toalettjuket odaadták volna, egy kegyetlen, veszedelmes mosoly, legbiztosabb jele a bűnnek, a hatalmas, szemérmetlen bűnnek, amely büszkén hordozza körül véres uszályát az egész világon, szétzúzva minden csontját annak a szerencsétlen férfiúnak, akire lábát ráteszi.

Francziául beszéltek, a nő tökéletesen, a férfi erős angol akcentussal, le nem véve róla a szemét. Láttam mosolyában az imádat és rezignált fáradság keverékét, amikor a nő kérdéseire válaszolt.

A táncban gyéren vettek részt, daczára a cigánymuzsikuskok gyűjtő melódiáinak, állandóan csak kevés férfi táncolt; csak egyetlen egy fiatalember vonta magára a közfigyelmet: egy pinczértípus, göndörített hajjal és fekete, felsütött bajusszal, amely két vakító fehér fogsor fölött diszlett. Nagyokat ugrott; lábát kirugta, hajolt, forgott, czombjára csapott és az összes leányokat elkábította a hivatásos szemtelenségével és pinczéregáncziájával.

Szóval: egy Isten kegyelméből való csepürágó!

Láttam a tükörből, hogy a kis hölgy a hátam mögött nyugtalankodni kezd a székén, időről-időre castagnettek halk csattogását hallottam. Láttam, amint kérő tekintettel kísérelőjehez hajolt, azután rövid, heves szóváltás után hirtelen felkelt mellőle, a fehérfogú, bajuszos ficzkóhoz ment és tánczba hívta.

Az sietős készséggel engedett a hívásnak és néhányszor körül táncolták a termet. A bamba leányok félig megsértve, félig kíváncsian huzódtak félre. A fiatal hölgy ugyanis egyáltalán nem látszott az ő világukhoz tartozónak, szociális tekintetben legalább semmiestire sem.

A banda hirtelen egy vad magyar tánczba kezdett, egy csárdásba. A fiatal hölgy kiszabadította magát tánczosa karjából és megállott egyedül a terem közepén, mindkét kezében egy-egy castagnettel.

És elkezdett táncolni.

Láttam már sok híres tánczosnót, úgy a párisi nagy Operában, mint Európa többi nagy városában, de soha olyan tánczot még nem láttam, mint ez.

Csupa gyönyörű, előkelő poézis itt a legbanálisabb köznapi mókázások közepette.

Látni lehetett, hogy nem hivatásos tánczosnó, — mert mi köze castagnetteknek a csárdáshoz — de a mozdulataiban annyi lágy odaadás, karcsu csipője ringásában annyi ingerlő nőiesség, a gyűjtő, vig muzsikához való annyi ritmikus alkalmazkodás, és hozzá az a mosoly a szája körül: — egy gyermeketeg Mona Lisa.

Ilyen lehetett Salome táncza keresztelő János feje előtt.

Az egész csak néhány perczig tartott. Amikor a zene elhallgatott és a tánczosnó mosolyogva körülnézett, az egész publikum, férfiak úgy, mint nők, nem tudtak hova lenni az elragadtatástól. A nők virágaikat és legyezőiket dobták a lába elé, az urak őrlöngve tapsoltak és kiabáltak da capo, a cigányok előre nyújtott nyakkal ültek hangszerükre hajolva és csaknem elnyelték őt a tekintetükkel, egyik közülük, egy fekete szemű fiatal ficzkó, beleharapott a hegedű vonójába.

És a fiatal hölgy Leonardo da Vinci-szerű mosollyal szerényen ment vissza kísérelője asztalához.

Az az egész idő alatt állát tenyerébe támasztva ült, mintha az egész dologhoz semmi köze sem volna. Mintha az a hölgy, aki a terem közepén tánczolt, nem őhöz tartozna.

Láthattam, hogy milyen sápadt az arcza, csak a halántéka égett, mintha tüzes vasat érintettek volna hozzá. Ahogy időnkint felemelte poharát, hogy igyék, láttam, hogyan reszket a keze, a sárga bor végigömlött inge elején.

Miután a kis nő a nagy siker után fölébe hajolt, láttam, hogy a férfi csak egyetlen szót szól, de a pillantásban, amelylyel ezt a szót kísérte, annyi gyűlölet, szomorúság — és szerelem volt, amely többet mondott minden beszédnél.

A fiatal hölgy felhuzta a vállát és mellé ült, láthatólag éppoly kevésbé érintette az a pillantás, mint a publikum szünni nem akaró da capo kiáltása.

Egy darabig szólanul ültek egymás mellett és én azon gondolkodtam, hogy mi oka lehet annak, hogy ilyen helyekre viszi a nőt; a hiúság, hogy szép asszonyát mutogassa, aligha hozta ide; egyáltalán nem látszott »poseur«-nek. — Csak azért jött ide, mert a nő kívánta. Ez az egyetlen magyarázata.

Kis szünet után a zene újból rákezdett, ezuttal »lancier«-t játszott.

Látom, hogy a fehérfogú, bajuszos ficzkó — megreszegülve a kitüntetéstől, amely mint tánczost érte — egyszerre csak a fiatal hölgy fölé hajol és székéhez támaszkodik, olyan bizalmaskodással, mint ahogy a nem éppen elsőrangú művész társaságban szokás.

Hirtelen látom, hogy a fehérfogú karját a fiatal hölgy dereka köré fonja, hogy négyeshez vezesse. A kis nő kérdő és, úgy tetszik nekem, kissé bátortalan pillantást vet kísérelőjére.

Ami most történt, az egy pillanat műve volt.

A fiatalember felállt, halásápadtan, halántéka lüktetett, villámgyors mozdulattal megragadta a nehéz,

félig telt pezsgőspalaczk nyakát és a »művész«-nek olyan ütéseket osztogatott a feje bubjára, hogy üvegcserepek, vér és pezsgó az arczán keresztül a bajusza hegyére, onnan pedig az inge elejére csorgott.

A tánczos ifju megtántorodott, a heves ütésektől félig elkábult, azután összeszedte magát, hogy ellenfelére rohanjon, aki boxerállásban várta a támadást.

De most a legfurcsább dolog történt, ami nézetem szerint csakis francia kávéházban történhetik meg. Daczára hogy nem az angol — vagy tudom is én micsoda — részén volt az igazság, — aki olyan ütéseket applikált a másikra, hogy az soha többé fel nem kel, ha véletlenül a koponyája kissé törekenyebb, mint a pezsgőspalaczk — mégis az összes jelenlevők — úgy a vendégek, mint a pinczerek — az angol pártjára keltek és egy féltuczat pinczér állt készen, hogy a vérző és dühöngő makrót kidobja. Kint hallani lehetett egy rendőrsip éles, átható hangját és azonnal néhány zsandár jelent meg a rue Royal-ra néző üvegajtó mögött.

Abban a pillanatban azonban, amikor a zsandárok megragadták a fehérfogut, az angol felugrott, utat tört magának az embertömegben keresztül és ezzel a kiáltással: »Nem kell a rendőrség; majd én végzek velem!« eltűnt a másikkal együtt a rue Royal-ra nyíló ajtón keresztül.

— — — — —
Mi volt ez?

Nem elégedhetett volna meg azzal az eléggé tekintélyes leczkével, amit a másiknak adott? Ki kellett mennie, hogy ezzel a proletárral, aki öklének egyetlen ütésével földhöz vághatja őt, élet-halálküzdelmet vivjon? Egyedüli eszköz a testi retorzió lehetett ez ellen az állat ellen, aki legkedvesebbjét oly kétségbejuttatón bemocskolta?

Ki tudja? Sohasem láttam többé.

De a nő?

Néhány perczczel később, miután kedvese utána vetette magát a fehérfogunak, madame gondosan felhuzta keztyűjét, kocsit hozatott az egyik pinczérral és elhagyta a helyiséget.

Háborítatlanul lépkedett Mona Lisa mosolyával a tömegben keresztül.

*

Ez a fiatal angol a modern ember típusa volt a számomra, a dekadenseké, ezeké a különös szellemi fenoméneké, akiket néha-néha Európa kulturvárosai-ban találunk. Többnyire olyan fajok gyermekei, akik generációkon keresztül raffinált szellemi életet éltek. Megvetéssel beszélnek a nőkről, de azért a nőért, akit szeretnek, az életüket is hajlandók kockázára tenni.

Szemük könybe lábbad, ha valamilyen együgyű népdalt nyaggat egy verkli; de a Chopin-szonátáknak is tudják az értékét.

Nem hisznek Istenben, de ismertem közülük egyet, egy szkeptikust, egy erős és elfogulatlan ítéletű ifjút, akinek ágya fölött patkóvas függött, igézés ellen.

Finom érzékük van a művészetek iránt, de többnyire halvány fogalmuk sincs Newton és Kepler leg-
elemibb alaptörvényeiről.

Azt hiszem, ez a típus leggyakoribb a modern Angliában. Az oxfordi és cambridgei egyetem és a kadetiskola végzett hallgatói között.

Ezéknek a fiatal fiuknak finom a fizikumuk; de szétroncsolt az idegrendszerük, egyéniségek, akik daczára edzett izmaiknak, teljesen dekadensek.

Hihetőleg az elhunyt Wilde Oszkár a kedvencz költőjük, mint akinek poézisébe oly különösen vegyül a lángolás és a bizonytalanság.

Emlékeznek a bur háboruból küldött tudósítá-
sokra azok felől a fiatal angol tisztek felől, akik vona-
kodtak egy ellenséges sortüz előtt földre vetni ma-
gukat?

Ezek között bizonyosan található volt ez a típus. Egy angol gentleman nem veti magát földre, hanem feszesen megáll és a golyózápor közepette lever egy kis port a kabátja hajtókájáról. Mialatt a burok kő-
és aczéldrótsánczaik mögött feküdtek és a gentle-
maneket úgy lődözték agyon, akárcsak a nyulakat.

Okos emberek ilyesmit butaságnak tarthatnak; de ez isteni butaság, amihez a paraszt éppoly kevésse ért, mint a tyuk az ábéczéhez.

Játék.

Szeretem, édes, benned, ami könnyü,
Szeretem hajló hátadat a karsudiszu széken,
Villanylámpák vakitón szép világán
Csillámló korcsolyád, a többi szép arcz közt az arczodat.
Ó, úgy szeretlek, mint egy egész részét,
Mint szerviszben a finom arany csészét
És úgy szeretlek, mint a kezemet
És elbámulva játszanék veled:
Légy nékem csodás, érthetetlen játék,
Mert, lásd, engem úgy vonz a csillogás,
Mint nyári lepkét esteken a lámpa,
— Jaj, himporom hullik e ragyogásba!

Kelen László.

Saison.

Szinügyi bizottság.

— Részletek egy drámából. —

(A művésznőt direkt Budapestről hozatta le a direktor.
A művésznőnek ekkor még nincsenek szép toalettjei.
A művésznő egyaránt ösméri és játszsza Lady Macbethet,
Juliát, János vitézt, Ilonát a Tajfunból, Vilmát a Farkas-
ból, Desdemonát és Sárít a Czigányprimásból. A direktor
a hivatalában fogadja a művésznőt.)

DIREKTOR: Üljön le nálunk, kedves Biri. Vég-
telenül örvendek, hogy ily jó színben érkezétek meg
Budapestről. Akarja, hogy tegezzelek, vagy akarod,
hogy magázzam?

MŰVÉSZNŐ: Ó kedves direktor ur, csak tegezzél;
az sikkesebb.

DIREKTOR: Én is jobb szeretem. Az ember jobban
meg tudja magát értetni tegezés közben. Nos tehát
beszéljünk az üzletről. Vannak ruháid?

MŰVÉSZNŐ: Sajnos, direktor uram, nincsenek.
Ezért is úgy akarom megkötni a szerződést, hogy a
direkció adja a toaletteket.

DIREKTOR: Csak lassan, fiam. A direkció nem ad
semmit. A direkciónak nincs módjában valamit adni.
Erre való a színügyi bizottság. A színügyi bizottság

ad mindent, ruhát, szerepet, gázsit, sajtót, dicsőséget és szerződést. A legjobb lesz, ha a saját költségedre kocsiba ülsz és felkeresed a bizottsági tag urakat. Én nem adhatok neked egyebet, mint a bizottsági tagok listáját. Nesze, itt van. Őrizd jól meg és légy hálás a te jó öreg direktorod iránt, aki a nemzet napszámosa és csupán arra hivatott, hogy a kulturát terjessze. Na pá! Menj Isten hírével. Fogadd apai áldásomat és ezt az apai csókot, melyet szép kis homlokodra szoritok. Remélem, nemsokára nagy nő leszel, de nem fogod lenézni a te öreg, szegény diridet. Támogatni fogsz engem és pénzt adsz kölcsön a vállalathoz. Biztos befektetés. A-, B- és C-bérlet van a színházamban. Nagyszerű befektetés. Most pedig fuss.

(X. bizottsági tagnál.)

MŰVÉSZNŐ: Kelen Biri vagyok, Budapestről, a színház új tagja.

BIZOTTSÁGI TAG: Nagyon örvendek, kisasszony. Foglaljon helyet nálam. Csak egy pillanatnyi türelmet kérek. Elküldöm az anyjukomat sétálni.

MŰVÉSZNŐ: Ó ne tessék fáradni, nagyságos uram. Majd inkább én megyek sétálni.

BIZOTTSÁGI TAG (hüvösen): Ugy? Jó! Ahogy parancsolja... Tehát ön az új tag. Mit tud?

MŰVÉSZNŐ: Az összes klasszikus és modern szerepeket.

BIZOTTSÁGI TAG: Például; mit tud a klasszikusok közül?

MŰVÉSZNŐ: Tudom a Szerencsefia fő női szerepét, az Évát, az Asszonyfalót.

BIZOTTSÁGI TAG: Egyebet nem tud? Például azt, hogy mégis elküldjem az anyjukomat sétálni?

MŰVÉSZNŐ: Nem, bácsikám! Maga nekem nagyon fiatal!

BIZOTTSÁGI TAG: És vajjon miért vagyok fiatal magának?

MŰVÉSZNŐ: Mert öreg.

BIZOTTSÁGI TAG (roppant hüvösen): Majd talán kisebb szerepekben jó lesz a kisasszony. Esetleg a kórusban. Isten önnel...

(Új bizottsági tagnál.)

MŰVÉSZNŐ: Kelen Biri vagyok, az új tag.

BIZOTTSÁGI TAG: Épp jókor jön, kisasszony. Már unom a régi primadonnánkat. Kissé hervadt. Hisz ismeri Drághi Ellát.

MŰVÉSZNŐ: Hallottam róla. A direktor ur listáján az ön barátnőjének van feltüntetve.

BIZOTTSÁGI TAG: Csak volt, drága kisasszony; csak volt. Abban a pillanatban, mihelyt ön megjelent városunkban, Drághi Ella megszűnt számomra. És ha számomra megszűnt lenni, úgy megszűnt a közönség számára is.

MŰVÉSZNŐ: Tehát remélhetek?

BIZOTTSÁGI TAG: Amennyiben én remélhetek, ön is megteheti azt. Azonban tehetségének kidomborítása

széljából játszsa el velem egy olyan darab utolsó jelenetét, a melynél a szerelmesek a végén egymáséi lesznek. Csakis így győződhetem meg művészetéről. (Itt legördül a függöny.)

(Bizottsági ülésen.)

ELSŐ BIZOTTSÁGI TAG: Az új primadonna-állás betöltésre vár. Ajánlom hűséges babámat, Drághi Ellát, a volt primadonnát.

MÁSODIK BIZOTTSÁGI TAG: Ebben a pillanatban szörnyű valóra ébrednek. Előttem szóló tisztelt tagtársam nyilatkozatából ugyanis kiderül, hogy Drághi Ella kisasszony a kettőnk közt fennálló viszonyt olyképp játszotta ki, hogy...

KÖZBESZÓLÁS: Szóval jól játszik...

MÁSODIK BIZOTTSÁGI TAG: ... Olyképpen játszotta ki, hogy a bizottsági tag urnak esküdtött hűséget. Ennélfogva ajánlom, hogy színházunk új primadonnája ne Drághi kisasszony legyen, aki állandó szerepcseréivel annyiszor adott már alkalmat a közmegebotránkozásra, — hanem egy új csillagot proponálok, akinek neve Kelen Biri, aki a legjobb budapesti iskolákban folytatta tanulmányait és aki a mai naptól fogva a babám...

KÖZBESZÓLÁSOK: Engem nem akart szeretni!... Hozzám nem jött el!... Nálam tulságosan éretnyes volt!...

MÁSODIK BIZOTTSÁGI TAG: Bocsánatot kérek, de a szólásszabadság nevében tiltakozom a közbeszólások terrorizmusa ellen. Sőt éppen az önök tiltakozása erősít meg engem abban a meggyőződésemben, hogy Kelen Biri hivatása magaslatán áll. Nem csélcsap, nem kikapós, nem hűtlen! Ő tisztán az enyém, az én kis barátom, aki méltó a primadonnaságra.

KÖZBEKIÁLTÁSOK: Szavazzunk! Szavazzunk!

MÁSODIK BIZOTTSÁGI TAG: Titkos szavazást kérek.

(A titkos szavazást elrendelik és Kelen Birit egyhangulag megválasztják.)

ELNÖK (a második bizottsági taghoz): Mondd, öcsém, mért kértél titkos szavazást?

MÁSODIK BIZOTTSÁGI TAG: Mert ahogy én Birit ösmerem, titokban bizonyára az összes tagokkal megcsált.

Maitre Jacques.

HETI RIGMUSOK.

A felelős.

— Modern ballada. —

A fékező, ki Medgyesen
Elpusztult a petróleumban,
A baleset színhelyéről
Föllebegett a mennybe nyomban.

Egy mennyországi fapadon
Leült és mingyárt sirni kezdett.
Körülállták az angyalok,
Igy szólván: Mi nem értjük eztet.

— Jó ember, itt nem fájhat az,
Hogy tested *otlenn* összeégett.
Vagy nincs kenyér és éhesek
A gyermeked s a feleséged?

— »Ha éhesek: kolduljanak.«
Szólt Heinével a szimpla ember.
Inkább mondjátok meg, mi van
Ifju Eitel-Fritz herczegemmel.

— Mi van vele? Hát semmi sincs.
Derék fiu és baj nem érte.
S felsóhajtott a fékező:
— A jó istennek hála érte.

Hogy hallom ezt, szent angyalok,
Kedvem volna vig dalra kelni.
Ha a herczegnek nincs baja:
Nem indul ellenem fegyelmi.

Pikk.

INNEN-ONNAN.

♂ **Eitel Fritz.** Pár év előtt rigmusokba szedték a poéták. A versekről, mint fejedelmi esztéta, valószínűleg nem vett tudomást, — de amire a költők nem voltak képesek, megtette most egy vasúti katasztrófa: a kis prinznek emlékei lesznek Magyarországból... és ha majd az unokáinak mesélni fog, így kezdi: »Abban az időben, amikor Magyarországon vasúti katasztrófa ért«. Mint Eötvös Károly... veszprémi fiskuskoromban. Pech, határozattan pech, — a királyfinak, nekünk magyar plebejusoknak elégtétel és tanulság: most végre elhiszszük, hogy Magyarország valóban klasszikus földje a jogegyenlőségnek. Itt mindenkit érhet baleset; koldust — királyfit és a mentésben — ez a jogegyenlőség — a királyfinak épp ugy részt szabad venni, mint a koldusnak. De mit szól ehhez a koldus?

* * *

□ **Császár Elemér.** A kíváncsi olvasó számára nem tudok adatokat fűzni e név mögé. Bár nem vagyok egészen járatlan a magyar irodalomban s nemcsak a szépprózát, a költészetet, hanem a nyelvészetet és a filozófiát is eléggé figyelemmel kísérem. Mégis nagyon keveset tudok Császár Elemérről, akit pedig a Kisfaludy-Társaság e héten az egyetlen üres írói helyre tagjául választott. Érdektelen és száraz irodalomtörténeti cikkek alatt láttam ezt a nevet, olyan cikkek alatt, amik még ahhoz az iskolához tartoznak, amely sorok százain át el tud vitatkozni arról, hogy egy tizenhatalmadik századbeli magyar költő, akinek még a nevét is alig ismerjük, márczius tizenötödikén, vagy tizenhetedikén született-e. Mert ez fontos. Utána nézek a dolognak egy legújabb lexikonban s ott ezeket az adatokat látom: Császár I. Elemér; irodalomtörténész, budapesti gyakorló-gimnáziumi tanár, egyetemi magántanár, a Tud. Akadémia lev. tagja, az Egyetemes Philológiai Közlöny társszerkesztője. Főművei: Versegly Ferencz élete és művei; Kisfaludy Sándor. Ez az egész? — kérдем magamtól. Elég ez? Ennyi munkával már akadémista és Kisfaludysta lehet az ember itt? Dehogy lehet. Huszonnégy-szer ennyivel sem lehet, ha *valaki*. Akkor nem lehet. Igaz hogy erről nem a szegény Császár Elemér tehet, aki méltatlanul jut e méltatásomhoz. A szürkek egyáltalán nem tehetnek arról, hogy ők annyira tetszenek a Kisfaludy-Társaságnak, melyet *embarras de richesse* gyötör. Több elsőrangú magyar író van már kint, mint bent, s minden évben szaporodik

azoknak a száma, akiket a társaság kiszemel: Ez... ez... ezt biztosan nem választom magamba sohase. De ha a beválasztottakat csak így vesszofutással engedjük be a kiváló társaságba, valamelyik talán mégis elkiáltja magát odabenn: Ti szakállas gyerekek, ne bolondozzatok. Az írók ottkint vannak, én csak egy szegény snejder vagyok, mit akartok hát tőlem?

* * *

⊙ **Gina.** Egy finom és fakuló képet talált *Móricz Zsigmond* e héten egy antikvárium sötét lomjai között, s az ő szivességéből reprodukáljuk *A Hét* hasábjain. Bécsi fénykép, az Angerer hajdani arisztokrata műterméből, s a hátlapján czeruzával két név: *Vajda János* és: *Gina*. Talán az antikvárius rendszerető pontossága vetette oda ezt a személyazonossági megállapítást, de nincs

kizárva, hogy a zordon és magányos poéta irta le a két nevet egymás mellé, emlékül, melanchólikusan, egy hajdani nyár izzására gondolva. Mindegy: a hölgy a hatvanas évek jóságos későbiedermeierjében a magyar költészet legfájdalmasabb sorainak géniusza, e bájos fejet az a hideg északi fény ragyogta körül, melynek *Vajda János* volt a neve. A halott költő halott szerelme mereng a bécsi fényképész lencséjében, milyen finom és kedves vonások, ezek enyhíteték néha enyhe szomorúsággá a *Vajda János* kemény és rettentő tragikumát. A *Petőfi* szerelmére gondolunk, mely *plein-air* volt, tiszta és ragyogó, a *Vörösmartyéra*, mely lágy és behizelgő... ám ez a nő a fájdalom és a panaszok pokoli tüzében vált géniuszszá, egy elborult és komor lélek dantei gyötrelmei között. *Vajda* nem szerelmet és sziveket keresett e szemekben, hanem feleletet nagy világproblémákra. A legszebb szerelem volt ez, mert a legfájdalmasabb.

* * *

× **A főherczegnő kutyája.** Mi kérem büszke magyarok vagyunk, akik ypszilonnal írjuk a nevünket, szilvafákat ápolunk az ősi telek sarkában és nem hajtunk fejet senki előtt. Mi *Árpád* nemzete vagyunk, a büszkek és gögösek, az okosak és civilizáltak, akik a magunk erejéből hágtunk az ugynevezett európai magaslatra és kényesen hangoztatjuk, hogy nincsen szükségünk senkire és nem imponál nekünk semmi. Nekünk kérem modern és nevezetes sajtónk van, amely naponként büszkén hangsulyozza a *Times*-szal való rokonságot és legfőbb dicsekvése azt hangoztatja, hogy egyenlően és a demokrata lélek egyforma mértékével mér mindenkinek. Milyen szép illúziók a nemzetről, amelyben mindenki egyenlő, és a kulturáról, amely vízszintesre nivellálja a rangbeli értékeket. Milyen szép volna, ha nem volnának főherczegnők és ő fenségeik nem szeretnék a kutyákat. De jön a főherczegnő és a kutyus beszél

az előkelő szálló kapuján. A portás először ki akarja rugni, azután bemutatják neki és leemeli előtte a sapkáját. És a sajtó, a büszke magyar sajtó hasábot ir erről a nevezetes eseményről s a demokrácia szent nevében a hét legfontosabb eseményének jelenti ki azt, hogy a főhercegnő valahol lakik s hogy a főhercegnőnek kutyája van. Valóban szép sajtó, bátor sajtó, európai sajtó vagyunk. Igazán semmivel sem vagyunk hátrább a Reszegepiskolt és Vidékénél, amely büszkén hirdeti a vezércikk előtt, hogy a főispánné ő méltósága legközelebbi zsurját a jövő csütörtökön tartja meg.

* * *

— Ó, borzalom! Hogy hívják, kis lányom — kérdezte az inspekciós orvos a kis beteg leányt, de választ nem kapott, mert a kis lány csak annyit hozott magával, hogy az apja leugrott az emeletről, az anyja pedig nincs otthon. A horror hospitalis még Pesten is megvan, sőt mindenki megvan s a sárga szín félelmét, a jodofórm átható szagát a világnak semminő szőnyeggel, ivlámpákkal és lakájokkal felszerelt szanatóriuma nem fogja megkedveltetni velünk. Sokan kulturáról kiáltoznak, mások az elmaradottságot emlegetik, holott a dolog olyan egyszerű: a félelem velünk járó coefficiensünk, görbe mankókat látunk, ha a kórház kapuja kinyílik előttünk, sápadt s vérükvesztett arcok tűnnek fel a halál borzongató színeiben. Ki tehet erről s mért kellene ez ellen egyáltalán valamit csinálni? Az élet csak ideiglenes dolog, ezt oly jól tudja a beteg, mint az orvos, s ha a kórházra gondol, fájdalmas képzetek rebbennek fel, mint a megijesztett madarak. Csakhogy: az egyik behunyja a szemeit s azt hiszi, hogy nem lát, a másik leugrik az emeletről. De a kulturának semmi köze a dologhoz. Emberek vagyunk s ez már magában is elég szomorú valami.

SZINHÁZ.

Róza néni.

(A Magyar Színház bemutatója.)

A magyar író pár évi munkásság után megkapja a maga vignettáját. Homlokára ragasztanak egy czédulát. Rövidesen már úgy fest, mint egy orvosságos-üveg. Csupa czédula és jelszó, a fejlődését legummiarabikumozták, használati utasítással látták el. Körülbelül így: »Szimbolista. Lefekvés után használandó.« Vagy: »Csipős, kártékony író. Csak külsőleg.« Vagy: »Siker-ember, aki évente ír egy drámát. Pénzszükség esetén többször is.« A közönség ragaszkodik ezekhez az általánosításokhoz, amelyek hamisak is, ártalmasok is, mert vitatkozni lehet azon, vajjon a magyar író képtelen-e a fejlődésre, vagy pedig a mi kényelmeskedő közönségünk képtelen-e bevárni a fejlődését, amely türelmetlenségében rögtön beskatulyázza valahova, örökre. *Lengyel Menyhért*, aki minden évben forog a villamfényes színpadi arénán, — itthon is és külföldön is — számos ilyen vignetta boldog és boldogtalan tulajdonosa. A sok czédulától nem is látni az arcát, tele van vele a homloka az álla, a tarkója, mintha operációról jönne és flastromokkal ragasztották volna össze a kritikusi. Uj darabja előadásáról hazamenet gondolkodtam az ő jelzetein s hamarjában a következő vignetta-rongyokat szedtem össze: 1. a magyar Bernstein, 2. az igazi realista, 3. az igazi fantasztá, 4. zseni, 5. ügyes lefelé licitáló, megalkuvó, drámai bűvész stb. stb. Kinek van igazsága?

Ezek a vignetták — mint legtöbbször — egytől-egyig hazugok. Az író sohase alkuszik meg. Sohase láttam olyan

piktort, aki a forma- és szinkeresés kudarcza után szobamázolónak csapott volna fel, s az író sohase toboroz új publikumot, hogy egy fokkal korlátozottabbnak tünteti fel magát, mint amilyen. *Lengyel Menyhért* meg éppen nem alkudott meg. Ő mindig súlyos problémákkal viaskodott. A technika nem volt a kenere. Izgató, lélektani harcokat akart vázolni, de legerősebb darabjai építményére csak rá kell fujni és összeomlik, a lélektana csak érdekes, de inog. Űgyesség: senki se áll távolabb tőle. Űresség: ezt pedig az ellenségei se kiálthatják rá. Botló és érdekes drámairó. A közönség annak ellenére tapsolt neki, hogy a színpadon is vergődött és bukdácsolt, a dadogásának tapsolt, amelyben van valami tiszta szándék, fanyar és becsületes íz. Ujjai nem a mozgékony virtuóz vékony, ideges, minden akkordfogásra boszorkányosan beidegzett ujjai, inkább munkás-ujjak ezek, egy művész durva és izmos ujjai, amelyek megmarkolják a dolgokat és kicsikarják belőlük az érdekességet. Gondoljunk a *Hálás utókor*-ra és utolsó darabjára, a *Prófétá*-ra, amelyben a probléma már oly erős, hogy őt is odavágta a földhöz, menthetetlenül. Hogy birkózott pedig. Küzdenie kellene most is, hogy teljesen ki tudja mondani, amit eddig — zajos sikerek mellett — félig mondott ki. Emberfölötti erővel kellene küzdenie a mondanivalója nehézségével, kavicsot kötve a nyelve alá, mint a görög szónok, hogy szabatosan és egyszerűen beszélje el a nagy-szerűen bonyolultat. Ugy látszik, belefáradt a küzdésbe. Ezuttal legalább lemondott róla. Vágy ébredt benne, epedő nosztalgia a könnyűség, a táncz, a repülés után.

Nem, *Lengyel Menyhért* nehéz fegyverzetével nem lehet tánczolni. Ő, aki azelőtt tógában állt a pulpituson, — papi pózzal — egyszerre a tánczterembe menne, a könnyűk, a formásak, a repülő költők közé. A metamorfózis azonban érthető. Bizonyosan ő is olvasta Gerhardt *Hauptmann* igénytelenül-óriás vigjátékát, a *Biberpelz*-et. Egy kis zugban: az egész élet. Egy apró történetben: kerek és egyenletes művészet. A kültelki dialektusban: furfang, v. dámság és szellem. A szájas és lompos mosóné, Wolff asszony a Róza néni előképe. Így tért vissza *Lengyel Menyhért* értékes problematikus darabjai, társadalmi szatirája után Rózához és a realista Prózához. A rákosszentmihályi asszony is meg van kenve minden hájjal. Éppugy manipulál egy pólyás-babával, mint német elődje a bundával. Hogyha könyvben olvassuk a darabot, nem jó véleménynyel vagyunk e hölgy viselt dolgai iránt. Bohózatoss és kissé csinált alak, aki sáros prózát beszél, de a lehetetlenségeken angyali szárnynyal suhan át. Ha akarom, minden pillanatban megszünhetik a létjogosultsága. Azok, akik a furfangjával állnak szemben, nagyon is jóhiszeműek. Róza néni furfangos, de a drámairó nála is furfangosabb. Nézzük meg azonban a színpadon. *Forrai Rózsit*, amint a pesti kültelek nyelvét beszéli, amint a csipőjére teszi a kezét, amint a tejesköcsögöket, a befőttes üvegeket dézsmálja és a lebetegedett nők mellett mondja el ordináre védőbeszédét. Akkor kidomborodik *Lengyel Menyhért* szándéka, és az egész darab, amely különben csak egy szerepre van építve. A női koponya, bármily vastag és zsiros is, igazi bűvész-serleg, cselek ördögi kohója, sorsok lombikja. Érdemes lenne ezt a nőt finom czeruzával lerajzolni. *Lengyel Menyhért* egy machinác ióbaállítja be. Fotográfiát ad róla. Egy rákosszentmihályi enyveshátat.

Punin.

A *Rex*-cipők kitűnő formájuk és igen kellemes külsejük által az egész országban tért hódítottak, úgy hogy aki kényelmesen akar járni s a csinoslábbelire sokat ad, csakis *Rex*-cipőt visel ma. Kaphatók 12 korona 50 fillér és 16 korona 50 fillér egységárban Deutsch Antal czégnél Budapest, IV., Kecskeméti-utca 19.

Művészet.

Tavaszi Rómában. A magyar grafika szürke, szegényes világába vidáman, színesen köszönt be egy mappára való litográfia: *Conrad Gyula* kőrajzai. A római tavaszt adják vissza, a virágzó bokrokat a Forum kövei között, az idegen asszonyok színes napernyőit a Trinita dei Monti alján, a barokk város pompás varázsát, amely oly nagyon megfogja az ember lelkét. Azok, akik ott jártak az örök város palotái között, bizonyára nagy örömmel fogadják majd ezeket a lapokat, amelyek emlékekbe hozzák az édes órák báját, de a témától eltekintve mindenki örülhet nekik, mert hiszen egy olyan művészetnek képviselői, amely nagyon gyengén van képviselve a magyar termelésben. A rajz kedveléséhez a művészet szeretete, az intim és egyszerű szépségekre való elmerülni tudás szükségeltetik és ez mind a mai napig nagyon hiányzott a magyar művészeti kultúrából. Ez az oka annak, hogy olyan ritkák a Conrad Gyulához hasonló kiadványok. Reméljük, hogy ennek a ritka madárnak meglesz a maga sikere, ami annál is örvedetesebb volna, mert hiszen belső kvalitásai erre feltétlenül érdemessé teszik. Rajzban talán nem eléggé biztosak ezek a képek, de a színeik élénkek és frissek, kezelésük teljesen anyagszerű és megéreződik rajtuk a témának és a mesterségnek tiszta szeretete. Ez pedig feltétlenül megérdemli, hogy a közönség is szeretettel fogadja.

IRODALOM.

Könyvek, képek, évek. (*Feleky Géza könyve.*) Feleky Gézának, aki fiatal, okos és mindenképpen szimpátikus író, könnyen és szívesen megtehetnők azt a szívességet, hogy néhány színes bókot mondjunk neki a tudásáról és talán arról a merészségről is, amely Magyarországon egy kötet kritika kiadásához szükséges. De egyrészt Feleky Géza ennél sokkal többet érdemel, másrészt pedig nagyon csábit az alkalom, a ritka és kivételes alkalom, amely a képzőművészeti írásokról táplált, egyetlen gondolatnak elmondására kínálkozik. A téma tulajdonképpen nem fontos, mert hiszen Magyarországon az e fajta mulatsággal igen kevesen foglalkoznak, de nekünk egészen elegendő, hogy itt van előttünk Feleky Géza könyve, annak az írónak a könyve, aki a magyar művészeti kritika fiataljai közül a legnagyobb készületséggel és a legkomolyabban, tehát a legtöbb joggal foglalkozik a művészet megnyilatkozásainak kritikai beállításával. Mindenesetre a legtöbb joggal, mert azon a mély intelligencián kívül, amely az írásaiban lelepleződik, az olvasottságnak és a személyes tapasztalatnak olyan fegyverzetével rendelkezik, amely még akkor is imponálna nekünk, ha privátim nem lennénk értesülve a fegyverzet megszerzésére fordítható idő rövidségéről. De mi tudjuk, hogy Feleky Géza fiatal ember és semmi sem lehetne előttünk tiszteletreméltóbb, mint az a konok rajongás, amelylyel a művészetre vonatkozó exakt tudást összegyűjti. Ez a tudás bőségesen, néha egyenesen megdöbbentő szélességgel áramlik elő könyvének sorai közül, érezzük, hogy mindent látott, mindent tud, mindennel tisztában van. Ezt feltétlenül és örömezt elismerjük még akkor is, ha a megállapításai, az értékelései néha nem vágnak össze a miénkkel. Ez végre is nézet dolga és a szubjektív meggyőződés különböző volta nem ronthatja le az objektív alap értékét. Éppen azért felesleges volna itt arról az egy-két állításról vitatkozni,

amelyet mi tévedésnek tartunk, amelynek felfogása azonban, ugyis lehet, a mi részünkről tévedés. Feleky Géza szubjektivitásához utóvégre nem is nyulhatunk hozzá addig, amíg ez a szubjektivitás nem ölt általános arányokat, amíg nem válik stílussá. De abban a pillanatban, amikor a szubjektív jelleg nemcsak az értéktételek lényegére, hanem az egész könyv megjelenési formájára vonatkozik, nem állhatjuk meg anélkül, hogy ne mondjunk valamit, ami csak azért tartozik elsősorban Feleky Géza könyvére és csak azután az egész fiatal magyar művészeti kritikára, mert Feleky Géza könyve talán a legfontosabb az utóbbinak termékei közül. De még ezt az okos és alapos könyvet is befolyásolni tudta az a kissé legényes, kissé nagyképu póz, amely a kritikát az utóbbi esztendőkből nemcsak nálunk, hanem az egész világon megrontotta. Ez a póz mindig a kritikus személyét tolja előtérbe és a művészet és az én közötti viszonyban az ént tartja a fontosabbnak. Ez a szubjektív kritika, amely Kerr utmutatásai után az öreg pápaszemes bírálat-allűrjei helyett a modern idegember kissé bizonytalan hányavetiségére törekszik. Magyarországon ez az újfajta póz akadályozta meg a tulajdonképpeni kritika továbbfejlődését, mert sikerült neki a modernséget maga mellett kijátszania a régimódi műbírálattal szemben. Nos, lehet, valószínű, bizonyos, hogy minden ítélet csak az ítélkező alanyiságán alapulhat, de a kritika talán éppen az alanyiság ellen folytatott harc az objektív értékelés lehetőségeért. És vagy téves vagy rossz-hiszemű az a felfogás, amely a kritikusnak abból a gyöngeségéből, hogy ítéleteiből nem zárhatja ki a saját alanyiságát, tökéletességét és könnyed líra segítségével siklik el a tudománytalanság felett. A kritika mégis inkább tudomány, mint művészet, és a komoly bírálat alapja csak az értékelés lehet. Mondottuk, hogy Feleky Géza egyéniségében és művében, megvannak az értékmegállapítások és ezek kétségtelenül igen komoly tudásból fakadnak, de megvan az a lírikus póz is, amelyre annál kevésbé van szüksége, mert hiszen nem is az övé. Annak, aki ilyen komolyan és ennyit tud, nincsen szüksége olyan szavakra, amelyek hiányok takarására valók. Talán a modernségért való rajongás diktálta ezeket a szavakat, ezeket a költői jellegű rajongásokat, ezeket a mesterkéltszinesztétikus leírásokat, amelyek kissé nehézzé és homályossá tették a könyvet. A modern kritika fel akarta frissíteni a régi bírálat igazságát és éppen az ellenkező végletbe jutott: még burkoltabbá tette a saját gondolatmenetét. Ezért van, hogy Feleky Géza könyve nem elég barátságos, nem önmagától adja azt, ami benne van, hanem egy kevés munkát követel, kásahegyeket épít, amelyeken át kell hogy rájűnk magunkat, amíg eljutunk az ígéret földjére. Szerencse, hogy az eljutás biztos és éppen ez a feltétlen bizonyosság érezteti velünk, hogy Feleky Géza énjének legbelsőbb tulajdona az objektív tudás és a szubjektív ömlengés csak egy kis fiatalos túlzás. Szeretnők, ha a legközelebbi könyvében, amelyre előbb-utóbb számíthatunk, már nemcsak olyan okos dolgokat mondana, mint ebben a könyvben, de éppen olyan egyszerűen mondaná is el őket.

Jean Preux.

Forbáth Sándor versei. (*Az asszonyok parkja.*) Hűvös, finom, holdfényes líra. Izléses, kinemesedett forma és hang, semmi fölösleges dúsulás a szavakban. Minden jelző szükséges és szinte kikerülhetetlen. Seholy egy bizonytalan lépés, egy tétova szó. Tizenhét jó vers. Majdnem mind kedves ismerőse az olvasónak ezekről a hasábkokról. Halk, csendes szomorúság hullámszik át rajtuk, néha szinte a rezignáció alig hallható sóhajtása lesz egy-egy strófa. (A biborfény lassan kialszik, Add ide, édes, a karod. Hangulat, tűnő szomorúság... Majd csak elmúlik vala-

CZÍPŐK

Elsőrangú angol varrott férfi és női. **Egységárak: K 16.50, 20.50**
Zsuffa utóda FÜREDI ÁDÁM Budapest
IV., Egyetem-utca 3. sz. (a hazai takarékpénztárral szemben)
 Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve. **Telefon 94-07**

hogy...) A Szerenád-ban is egyszerre elhal a költő hangja, sűrűbbre vonódik a függöny a dolgok körül, — talán egy könyvet is sejtünk a beszélő szemében, mikor egy érzelmes, meleg muzsika hullámai borítanak el mindent. (Lányait szólítja az erdő, S halkan felelnek rá a rétek... Oly messze vagy, oly messze tőlem, Mint egy imádság. Mint egy vétek.) Nem széles ez a skála, de annyi árnyalatbeli finomság van benne, hogy perczre sem válik unalmassá. Különösen szimpátikusak a pasz-tellre emlékeztető képei. Elegáns, diszkrét harmóniába olvadó színei és hasonlatainak biztos, könnyed rajza alatt ott reszket egy talentumos művész lelkének mindig érdekes és értékes megnyilatkozása: az őszinteség. Ezt a szomorúságot nem lehet affektálni, nem lehet tanulni, ezért élni, szenvedni kell, s akár akarjuk, akár nem, egy nap, egy esős reggelen, vagy egy nyári estén kibuggyan a teli szívből. Ezt a lírát jobban szeretem és többre tartom minden széles tüdővel hangossá fújtatott, erősnek hitt trombitaharsogásnál.

Hangai Sándor könyvei. (*Bábszínház. Művészetek az én tükrében. Aladin lámpása.*) Hangai Sándor a legszorgalmasabb magyar írók közül való. Még nincs harmincz éves és már tíz könyvet adott ki. Most egyszerre három kötetrel kopogtat. Az elsőben novellák vannak, a másodikban lírai impressziók s a harmadikban versek. Hangai lírikus temperamentum s novellái is át vannak itatva szubjektivitással. A *Művészetek az én tükrében* kissé zavaros, megemésztetlen olvasmányok visszhangjától hangos könyv. Az autodidakták naiv büszkeségével dobálózik a nevek és citátumok tömegével. Rapszódikusan ugrál a magyar stílusról Nietzsche, Baudelaire, Wildere, Fichtére, Darwinra, hogy végül megmutassa, mennyire igazá van Pilo Mario esztétikájának. A verseiben csupa lobogó pathosz fűti alá a zengő sorokat. Nem közvetlenül az élet hatja meg, másodkézből kapja az impresszióit. Könyveken keresztül, már ismert frazeológiával gyurja formába érzéseit. Legjobban érzik ez a *Találkozás Jézussal* című cikluson. De amint nem vettük tulságos tragikusan a sátnakodó verseit, úgy most sem érezzük a megtérés őszinteségének kijáró megilletődést. Mindamellet érdekes az a forrongás és ambiciózus nagyotakarás, ami Hangai könyvében zajlik. Várjuk a le-higgadását és kitisztulását.

KÖZGAZDASÁG.

A Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület február 2-án tartotta közgyűlését. Az igazgatóság és a felügyelőbizottság jelentését Payy István terjesztette elő. Az intézet 1912. évi tiszta nyeresége 10,493,715 K, szemben a tavalyi 9,940,008 K-val. Az alapszabályszerű jutalékok levonása után az igazgatóság és a felügyelő-bizottság javaslatára a közgyűlés elhatározta, hogy a nyereségből részvényenként, úgy mint tavaly, 800 K. = 40%-ot fizetnek osztalékul, összesen 8,025,000 K-t. Az ársió-tartalékalapnak 500,000 K-t, a nyugdíjalapra 60,000 K-t, köz- és jótékony célra 40,000 K-t, a tisztviselők külön jutalmazására 180,000 K-t, a választmány szabályszerű díjazására 43,561 K-t fordítanak és a fennmaradó nyereséget a folyó évi üzletév számlájára viszik át.

A Hollandi Életbiztosító R.-T. amsterdami vezérigazgató-ságának legidősebb tagja, E. W. Scott vezérigazgató január 22-én hetvenhat éves korában meghalt Amsterdamban. A megboldogult az életbiztosítás intézményének európai híró szaktekinélye, mint kiváló matematikus, a londoni »Institut of actuaries«, a newyorki »Actuarial Society of America« és a párisi »Institut des Actuairees français« tudományos intézetek tagja, a Magyarországon is nagyarányú fejlődéssel működő Hollandi Életbiztosító R.-T. megalapítója volt.

»Unio« élet- és gyermekbiztosító intézet mint szövetkezet (ezelőtt Első Leánykiházasító Egylet) Budapest, VI., Teréz-körút 40—42. Alapított 1863-ban. Folyó év január havában 1,279,100 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 998,000 K ér ekü új biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében a folyó év január havában 129,389 K 35 f és az intézet fennállása óta 20,554,683 K 37 f fizettetett ki. Ezen intézet az élet- és gyermekbiztosítás minden nemével foglalkozik, a legolcsóbb díj-tételek és a legelőnyösebb feltételek mellett.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Nem vigyáz idegeinek egészségére, aki cipőjét nem látja el az új »Berson« gummisarokkal. Csakis akkor valódi, ha az aranydobozba van csomagolva, amelyen a szó: »Berson« világosan olvasható.

Feltűnő haladást mutat az utóbbi időben a cipőszakma, ugyannyira, hogy igazán bámulatba ejti az embert, ha megtekinti Zsuffa utóda, Füredi Ádám Egyetem-utca 3. szám alatti cipőüzletének kirakatait, hogy milyen elsőrendű, messés kivitelű cipők vannak kiállítva. Bámulatos olcsó, 16:50 és 20:50 korona egységes szabott árak mellett.

hogy erre az ártalmatlan és rendkívül hatásos bőrápoló és szőpítőszere figyelmesé telt.

»EGO« szénsavas pipereborax 30 fillér és K 1.—
»EGO« szénsavas pipere-boraxszappan K 1.—
»EGO« szénsavas pipere-boraxkréme K 1.50

Mindenütt kapható! Ügyeljen a védjegyre!

Főraktár: KISS LÁSZLÓ drogériája
Budapesten, VIII. kerület, Baross-utca 81. szám.

Zanácsok ingyenczeknek!

A kávéfőzés művészete.

VIII. Sokáig készül, a mi jó!

Ez áll a kávéfőzésre is. Az elkészítésnél semmi elhírtelenkedés. Az erős forrásban álló víz igen lassan, kis mennyiségben öntendő a kávéporra, hogy jól ki tudjuk azt lugozni. Ez a gondosság természetesen csakis jó és helyesen pörkölt kávéval helyén való. Ily kávé vásárolunk

MEINL GYULA kávébehozatali r. t.

JORICIN

igen kellemes ízű, biztos hatású, enyhe hashajtó! Nagy üveg 1 korona, kis üveg 60 fillér, 6 koronán felül franco küldenek a készítő: Basch és Szamossy gyógyszerészek, Budapest, VIII. kerület, Rákóczi-ut 25/B. szám.